

Интегриране на аквакултурите в местните общности

Сътрудници:

Urszula Budzich-Tabor, Arthur Rigaud, Serge Gomes da Silva и Gilles van de Walle.

Снимки:

Arousa FLAG (13), l'Observatoire du Plancton (13), Bytow Lake District FLAG (13), FARNET Support Unit (13, 14, 17, 25, 31, 35, 39, 40), Our Krajna and Paluki FLAG (14), Djursland FLAG (14), Aquaculture Stewardship Council (15), Oberlausitz FLAG (16), Provaqua (16), European Commission DG MARE (17, 19), CRC - TODESCO (23), Sotavento do Algarve FLAG (24), Marennes Oléron FLAG (24), GreenWave (29), Kainuu-Koillismaa FLAG (30), Costa da Morte FLAG (30), Arcachon FLAG (33), FTV (France TV Info) (33), Tourismuszentrum Oberpfalz (34), Foredures (34), Northern and Easter Lapland FLAG (35), Au Rythme des Marées (36), Kaszuby FLAG and North Kaszuby FLAG (36), Fonda seabass farm (37), Braila FLAG (37), East Sardinia FLAG (38), Carp Valley FLAG (38), North Jutland FLAG (39)

Сътрудници:

DevNet geie (AEIDL/Grupo Alba)/Kaligram.

За контакти:

FARNET Support Unit

Rue de la Loi 38, boîte 2 | B-1040 Brussels

+32 2 613 26 50 | info@farnet.eu | www.farnet.eu

Редактор:

Европейска комисия, Генерална дирекция „Морско дело и рибарство“, Генерален директор

Отказ от отговорност:

Въпреки че Генерална дирекция „Морско дело и Рибарство“ носи отговорност за цялостното създаване на тази публикация, тя не носи отговорност за точността, съдържанието или становищата, изразени в отделните статии. Освен ако не е предвидено друго, Европейската комисия не приема и не одобрява по какъвто и да било начин всяко становище, съдържащо се в тази публикация, а твърденията не трябва да се считат за твърдения на Комисията или на Генералната дирекция „Морско дело и Рибарство“. Европейската комисия не гарантира точността на данните, съдържащи се в тази публикация. Европейската комисия или което и да било лице, действащо от нейно име, не поемат отговорност за тяхната употреба.

ISBN 978-92-79-85414-9

ISSN 2363-4480

doi:10.2771/367967

© Европейски съюз, 2018 г.

Увод

В много райони на местни инициативни рибарски групи (МИРГ), били те крайбрежни или във вътрешността, има производители на аквакултури. Понастоящем обаче броят на МИРГ, които вече работят или изграждат активно връзки с този сектор, все още е твърде ограничен. Откликвайки на изключителното многообразие в сектор „Аквакултура“, МИРГ биха могли да играят важна роля за укрепване на връзките между този и другите сектори в рибарските райони, както и за повече признание за положителния принос на аквакултурите.

Настоящото ръководство е насочено предимно към МИРГ (изпълнителни директори, служители и членове на управителните съвети), желаещи да подобрят връзките между производителите на аквакултури и други действащи лица на тяхна територия с цел насърчаване приемането от страна на обществото и подобряване възприятията на потребителите за аквакултурите. То е полезно също за производители на аквакултури в райони на МИРГ, за управляващи органи на ПМДР и национални рибарски мрежи, подкрепящи МИРГ при работата им в тази насока.

Ръководството се състои от пет **информационни листове** с практическа насоченост. То предоставя информация, идеи и примери как МИРГ биха могли по-добре да интегрират аквакултурите в техните райони.

Информационен лист 1 „Аквакултурите като двигател на „син растеж“ в райони с ВОМР“ предлага основна фактическа информация за сектор „Аквакултура“. Той описва различните видове аквакултури в районите на МИРГ и потенциалния принос на сектора към местното развитие, като освен това изтъква широкия спектър от предизвикателства, пред които е изправен този сектор, и за чието разрешаване могат да помогнат МИРГ; останалите информационни листове, от № 2 до № 5, са посветени на тези предизвикателства.

Информационен лист 2 „Потребителски и екологични опасения на местно ниво“ е насочен към основните предизвикателства произтичащи от такива опасения и тяхното въздействие върху сектор „Аквакултура“. Освен това той посочва примери за дейности, които МИРГ биха могли да инициират или подкрепят с цел справяне с тези предизвикателства.

Информационен лист 3 „Смекчване на конфликтите свързани с използването на пространство за производство на аквакултури и улесняване участието във вземането на решения на местно равнище“ се концентрира върху предизвикателствата с оглед конфликти, свързани с ползване, които биха могли да възникнат във връзка с производството на аквакултури. Посочени са примери как МИРГ може да спомогне за избягването на подобни конфликти и да позволи на производителите да играят по-важна роля в процеса на вземане на решения относно местното пространствено планиране.

Информационни листове 4 и 5 засягат предизвикателствата по **диверсифицирането** на аквакултурите и генерирането на алтернативни приходи.

Информационен лист 4 е посветен на **„Диверсификацията на дейности от сектор „Аквакултура“**“, като включва рециркулационни системи, аквапоника, интегрирано производство и т.н.

Информационен лист 5 разглежда **„Диверсификацията извън сектор „Аквакултура“**“, най-вече в сферата на туризма, но също и при използването на странични животински продукти в иновативните производства.

Читателите могат да направят справка с информационните листове, които в най-голяма степен съответстват на положението в техния район. Всеки информационен лист съдържа както различни примери за дейности на МИРГ, така и препратки към допълнителни източници на информация.

Обяснение на графичните символ:

 Законодателство и насоки

 Примери от практиката на МИРГ

 Идеи, породени от работата по групи по време на семинара на FARNET на тема „Аквакултури“.

Информационен лист

Аквакултурите като двигател на „син растеж“ в райони с BOMP

1

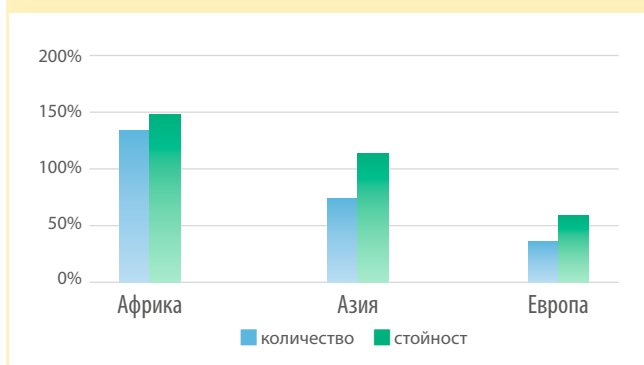
Аквакултури в райони на МИРГ

Тук терминът аквакултури се използва в смисъл **отглеждане на водни организми** (животни и растения). То намира все по-голямо признание като жизненоважен източник на храна и устойчива алтернатива на улова на свободно обитаващи риби. В световен мащаб производството на аквакултури бележи бързо разрастване през последните 10 години, но в Европа темповете са много по-бавни в сравнение с другите континенти (вж. фигура 1¹⁾), а повече от половината европейска продукция идва от страни извън ЕС (напр. Норвегия).

През 2015 г. в ЕС производство на аквакултури се изчислява на 1,3 млн. тона или само 1,2 % от производството в световен мащаб²⁾. Поради това развитието на сектора е основен приоритет в политиката на ЕС.

Аквакултури се произвеждат в много райони на МИРГ, но между отделните райони съществуват **значителни разлики**, например с оглед:

Фиг. 1: Ръст на общото производство на аквакултури в %

Съвместно съществуване на аквакултури и риболов в един и същ район

В някои райони на МИРГ аквакултурите и риболова съществуват съвместно, докато в други, най-вече във вътрешността на Германия, Литва, Полша и Словения, са представени почти само аквакултури.

Мащаб на производството

Сектор „Аквакултури“ се отличава с висока степен на диверсификация, що се отнася до мащаба на производство. Повечето МИРГ се опитват да подкрепят дребни, семейни ферми за риба или черупчести мекотели. В някои райони обаче значително по-едри производители също може да проявят интерес да участват в работата на МИРГ³⁾.

Видове производство

В зависимост от вида на развъжданите организми, естеството на аквакултурите може да бъде много разнообразно: например сладководни, морски, мигриращи (към тях спадат видове, които мигрират между океаните и реките, като напр. сьомга, пъстърва и змиорка). Аквакултурите обикновено се разделят на групи: същински риби (напр. сьомга, пъстърва, лаврак, шаран и риба тон), мекотели (напр. различни видове миди и стриди), ракообразни (напр. скариди, морски раци и омари), растения (напр. водорасли) и други организми (напр. жаби, перли и водни бозайници).

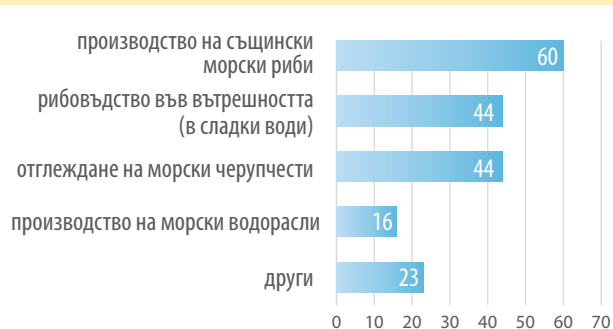
- 1 Съгласно данни на Организацията за прехрана и земеделие (ФАО) от „**Риболовни предприятия и аквакултури: статистически данни**“
- 2 **Аквакултури: статистически данни** — Статистиката на Евростат в достъпна форма, септември 2017 г.
- 3 Например хърватската МИРГ „Плодови мора“, където се намира най-едрият производител на риба тон в района на Адриатическо море.

За да обхванат това многообразие МИРГ се нуждаят от много гъвкави стратегии за BOMP, както и от широк набор от инструменти и методи.

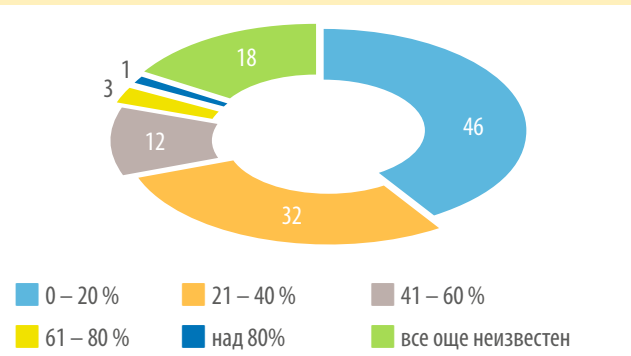
Подготвяйки семинар на тема „**Интегриране на аквакултурите в местните общности**“, обслужващото звено на FARNET поиска от представители на МИРГ информация за аквакултурите в техните райони. По-долу в обобщен вид са представени отговорите, получени от 112 МИРГ.

Най-разпространената дейност, свързана с аквакултурите и развивана в район на МИРГ, е производството на морски риби. Следват развъждане на сладководни риби и на морски черупчести. Някои крайбрежни МИРГ съчетават отглеждането на същински риби и черупчести. По-малък брой МИРГ развиват и производство на морски водорасли, обикновено в допълнение към развъждането на риба или черупчести (вж. фигура 2).

Фиг. 2: Видове аквакултури, произвеждани в района на МИРГ

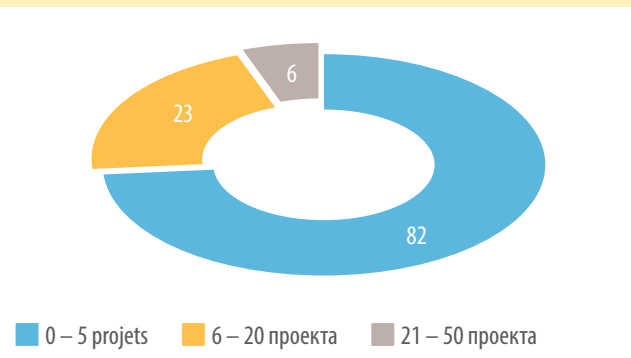

Фиг.3: Процент от бюджетите на МИРГ, разпределен за аквакултури

Има големи разлики в относителния дял на бюджетите, които различните МИРГ разпределят за аквакултури: Повечето групи отделят за сектора по-малко от 40 % от бюджета си (фигура 3). Следователно изглежда, че повечето МИРГ имат сравнително малко опит в работата с производители на аквакултури: по-голямата част от тях са подпомогнали по-малко от 5 проекта в този сектор (фигура 4).

Фиг. 4: Брой подпомогнати проекти от сектор „Аквакултури“

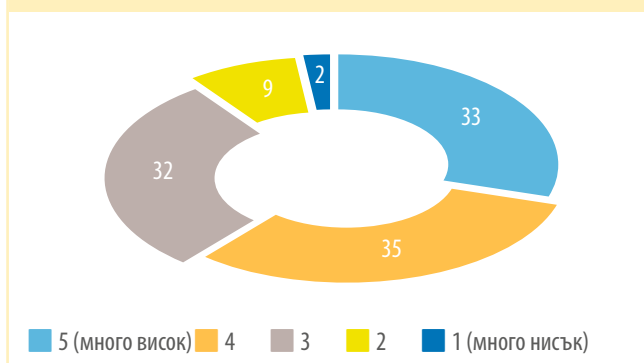
Фиг. 5: Видове проекти от сектор „Аквакултури“, подпомогнати ОТ МИРГ

МИРГ са финансирани широк спектър от дейности в подкрепа на аквакултурите, наблягайки главно на добавянето на стойност към продукти от аквакултури или рекламирането на такива продукти. Сравнително малък е броят проекти, целящи изграждане на капацитети, подобряване имиджа на сектора или разрешаване на конфликти (фигура 5) — въпреки че много от предизвикателствата, пред които са изправени производителите, са свързани с тези теми.

Участвалите в проучването МИРГ са били попитани какво е тяхното мнение относно потенциала за развитие на аквакултурите в техните райони. Въпреки многото предизвикателства, с които се сблъсква секторът, повечето от запитаните са изказали доста оптимистично мнение по този въпрос (вж. фигура 6).

Фиг. 6: Потенциал за развитие на аквакултури според МИРГ (брой отговори)

Принос на аквакултурите към местното развитие

Вече споменахме, че аквакултурите са основен източник на храна. Това е важно не само в глобален аспект, но и на местно равнище, защото така общностите имат възможност да произвеждат своя собствена храна. Същевременно на местно ниво аквакултурите може да предоставят и други ползи — да бъдат важен двигател на местното развитие, осигуряващ заетост и доходи, и допринасящ за социалното сближаване в района. Стратегиите на МИРГ следва да целят да увеличат до максимум ползите от аквакултурите в техните райони.

Аквакултурите могат да създават работни места

По данни на Евростат (2015 г.) аквакултурите в ЕС осигуряват заетост на 39 000 души⁴. Тези работни места могат да се окажат от особено значение в отдалечени райони (както крайбрежни, например малки острови, така и във вътрешността), където няма много други възможности за заетост. В някои райони на МИРГ, където има големи ферми за аквакултури, секторът може дори да бъде голям работодател. Работата в него изисква специални познания и умения, така че той може да допринесе също и за повишаване нивото на уменията на хората от местната общност. Възможно е обаче да се наложи МИРГ първо да подпомогнат развитието на подобни умения, за да може след това общността да се възползва от възможностите, предоставяни от аквакултурите.

Аквакултурите могат да стимулират местната икономика

Аквакултурите могат да бъдат източник не само на преки приходи за производителите на риба или черупчести и техните служители, но и на допълнителни доходи за други местни предприятия. Дори на места с висока концентрация на производства, снабдителската верига може да включва различни местни МСП (като например ветеринарни, транспортни или ремонтни услуги, фирми за преработка или продажба на дребно и т.н.), чиито доходи да зависят поне отчасти от аквакултурите. Ето защо е важно да се насърчават връзките с местния бизнес. Така МСП от района на МИРГ ще имат възможност да извлекат полза от потенциалните съпътстващи ефекти на аквакултурите. Аквакултурите могат също да увеличат привлекателността на района, като помогнат да бъде насърчен туризмът (вж. Информационен лист 5).

Аквакултурите могат да допринесат за социалното сближаване

В някои отдалечени райони аквакултурите могат да спомогнат за привличането на обществени инвестиции, което от своя страна помага да се поддържат училища и други обществени услуги и да се предотврати обезлюдяването⁵. В области, където местната култура, ландшафт и традиции са силно свързани с аквакултурите, те биха могли освен това да допринесат за чувството за местна идентичност. Стратегиите на някои МИРГ наблягат на укрепването на имиджа на района като район, където са развиват аквакултури, отчитайки важната роля, която играе идентичността, за местното развитие и устойчивостта на общността.

Аквакултурите могат да доведат до развитие на полезни връзки

Много производители на аквакултури са създали връзки извън територията на МИРГ. Някои от тези връзки могат да бъдат от полза за по-разширени райони. Често например производителите работят в тясно сътрудничество със сектора за научни изследвания, което може да помогне на районите на МИРГ да укрепят връзките си с научната общност: Все повече изследователски институти по аквакултури са разположени в близост до производствени обекти, а някои академични институции организират стажове за студенти в стопанства за аквакултури.

Важно е да напомним, че за използването на тези възможности е нужно МИРГ да координират усилията си. В останалите информационни листове са представени някои идеи как да подходат.

4 [Аквакултура: статистически данни](#) — Статистиката на Евростат в достъпна форма, септември 2017 г.

5 Подобни случаи има примерно на някои шотландски острови.

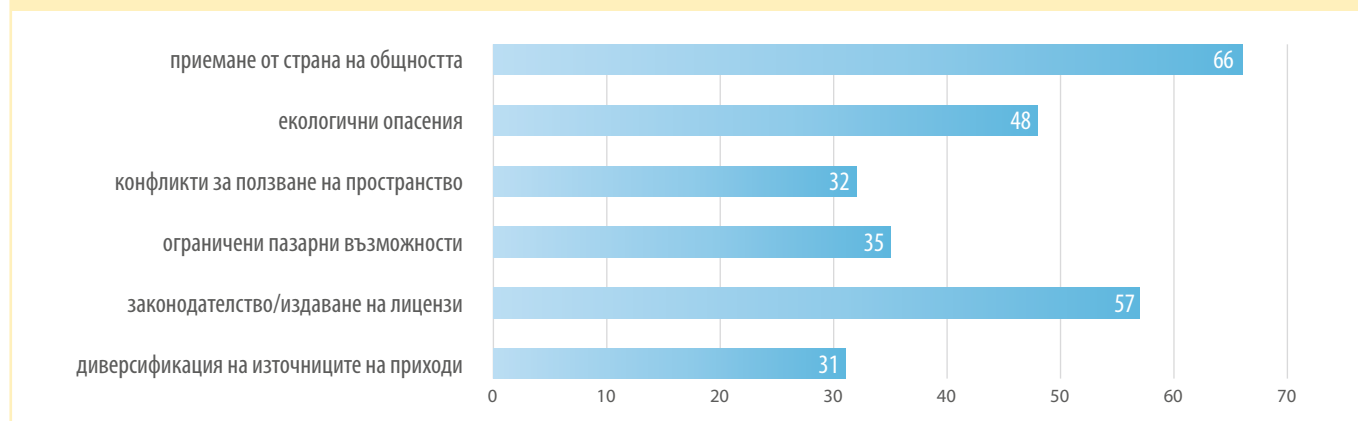
Предизвикателства пред производителите на аквакултури

Фактът, че в Европа аквакултурите се развиват много по-бавно отколкото в други части на света, подсказва, че европейските производители се сблъскват с по-големи предизвикателства; причините за това изглежда не са главно от стопански или технологичен, а по-скоро от друг характер — например социален или екологичен. МИРГ може да помогне за преодоляването на много от тези предизвикателства като например:

- **Приемане от обществото и общността:** често липсва признание за потенциала на аквакултурите да произвеждат продукти с високо качество; имиджът на сектора понякога може да е негативен,
- **Загриженост за околната среда:** секторът може да бъде възприеман като източник на замърсяване, болести или загуба на биоразнообразие. Той може да страда и от замърсяване, причинено от други сектори,
- **Конфликти във връзка с ползване:** производителите на аквакултури може да срещнат трудности в намирането на пространство за развиване и разширяване на тяхната дейност. Това важи най-вече в области, където има конкуренция с други сектори като туризъм, отдих или жилищно строителство,
- **Ограничени пазарни възможности:** много малка част от производителите продават продукцията си на местно ниво или успяват да разнообразят своите пазарни канали. Много производители продават само на силно конкурентоспособни наднационални пазари,
- **Законодателство/издаване на лицензи:** много производители считат административната и регулаторна система за твърде сложна и трудни за прилагане. Освен това процедурите по издаване на лицензи са бавни (отчасти поради липсата на приемане от страна на обществото),
- **Диверсификация на източниците на приходи:** някои производители на аквакултури може да се нуждаят от допълнителни източници на приходи (производство на морски водорасли, преработка, гастрономия, туризъм...), но понякога се оказва, че не разполагат с нужните контакти и умения.

По време на семинара в сферата на аквакултурите, организиран от FARNET през ноември 2017 г., участниците бяха помолени да посочат (посредством система за електронно гласуване) кои от следните предизвикателства са най-значителни в района на тяхната МИРГ. Отговорите им можете да видите на фигура 7:

Фиг. 7: % участници, посочили, че това предизвикателство е в сила за техния район

Участниците изтъкнаха и някои допълнителни проблеми, които не са били включени като опция в първоначалното проучване, но биха могли да имат значително въздействие в някои райони на МИРГ. Към тях спадат:

- **Защитени хищници:** защитените хищници, които се хранят с риба (като корморани) могат да нанесат значителни вреди,
- **Липса на подходящи финансови инструменти** и бюрокрация при кандидатстване за финансиране.

Следващите информационни листове разглеждат възможности за справяне с тези предизвикателства, като посочват практически примери за дейности, предприети от МИРГ.

Информационен лист

Потребителски и екологични опасения на местно ниво

2

В какво се състои предизвикателството?

Аквакултурите имат значителен потенциал да допринесат за икономически растеж и създаване на работни места, да внесат на пазара нови продукти с висока хранителна стойност. За да получат одобрението на все по-добре осведомените и екологично грамотни потребители обаче, дейностите в сектора следва да се отличават с прозрачност и екологична устойчивост.

След някои неблагоприятни становища из медиите и в контекста на нарасналата осведоменост на потребителите относно безопасността на храните, на аквакултурите често се гледа по-скоро като на потенциален източник на проблеми, отколкото като на решения. Доказано или не, секторът е бил замесен в случаи, свързвани със щети, нанесени на околната среда, ландшафта, хуманното отношение към животните и здравето на хората. Този негативен имидж би могъл да обхване всички аспекти на **сектора**, включително **продукцията**.

Сектор „Аквакултури“ трябва да се справи с някои или всички посочени възгледи:

- рибните стопанства могат да бъдат източник на замърсяване на водите поради фекалиите и използваните хранителни вещества и почистващи средства и т.н.; антибиотиците, хормоните и други химикали, използвани във фермите, също се свързват с определени рискове за здравето,
- аквакултурите оказват натиск върху запасите от свободно обитаващи риби, тъй като отглежданата риба често се храни с дива,
- съществува риск инвазивни чуждоземни видове риби, избягали от фермите, да причинят генетично замърсяване или разпространение на паразити и болести,
- развъдниците за риба и черупчести имат отрицателен ефект върху ландшафта.

Подобни възгледи влияят върху имиджа на **продуктите** от аквакултури, което може да се отрази на решенията на потребителите. Освен това:

- потребителите може да се опасяват, че производствените условия не са оптимални и че развъдниците са пренаселени, а рибите страдат от паразити и заболявания,
- те може да се притесняват, че някои (особено замразени) риби са били транспортирани на дълги разстояния,
- въпреки прилаганите правила на ЕС за защита на общественото здраве, някои потребители може да се опасяват, че замърсена вода може да предизвиква периодични появи на болести във фермите за черупчести,
- съществуват схващания, че качеството на рибата, отгледана в развъдници, е по-ниско от това на дивата риба.

На МИРГ може да се наложи да помагат на производителите на аквакултури в техните райони да се справят с някои от горепосочените стереотипи.

Какво означава това за местните производители на аквакултури?

Този негативен имидж на аквакултурите може сериозно да повлияе пазара за риба от развъдници и да доведе до спад в цените на продуктите от аквакултури. Някои изследвания⁶ показват, че потребителите са склонни да предпочитат дива пред риба от развъдник, най-вече поради екологични опасения относно рибовъдството, а не заради качеството на продукта.

Негативният имидж на сектора може да се отрази не само на поведението на потребителите, но и на отговорните органи — взимашите решения могат да проявят крайна предпазливост и да наложат широки ограничения на (потенциалните) производители при изготвяне на законодателството и отпускането на лицензи. В резултат на това получаването на лиценз за ново рибно стопанство може да се окаже крайно сложно и времеемко.

Наличието на подкрепяща правна рамка е важно⁷

Въздействието на правната рамка върху създаването и развитието на стопанства за отглеждане на аквакултури не е за подценяване. Според много производители в ЕС това се оказва основна пречка за развитието на сектор „Аквакултури“. В някои държави членки процедурите по издаване на разрешително за стопанство за аквакултури може да отнемат до 3 години⁸. Наскоро различни държави членки са стартирали процеси за опростяване на законодателството, касаещо аквакултурите. В **Гърция** например, по-рано в издаването на лиценз са участвали 14 различни административни органа, а сега се довършва нова правна рамка с опростена процедура, която включва „обслужване на едно гише“ за инвеститорите.

Ирландия е направила пълен преглед на процедурите за издаване на лицензи в рамките на процес на участието, включващ консултации със заинтересовани страни и проучване за установяване на пречките и предлагане на подобрения. Някои от направените препоръки включват: фиксиране на срок от 6 месеца за вземане на решение относно кандидатура за лиценз; валидност на лиценза до 20 години с цел търговска жизнеспособност за предприятията, за да имат възможност да адаптират работата си; система за кандидатстване и мониторинг онлайн; предварителен процес на кандидатстване, за да се гарантира, че заявленията са пълни преди да стартира пълната процедура; обучения за персонала на лицензното ведомство; прозрачна система за информиране на обществеността относно кандидатурите и т.н. Проведеният преглед освен това е спомогнал да бъде установена нуждата от подобряване на връзката между издаването на лицензи за аквакултури и морското пространствено планиране (МПП; вж. Информационен лист 3 за повече подробности), т.е. системата за управление онлайн трябва да посочва райони, където може да се развият аквакултури.

Нормативната рамка обикновено се урежда на национално или регионално ниво. МИРГ следва да са наясно как функционира тя, за да могат да дават препоръки на предприятията за аквакултури в техния район и по възможност да им помагат да се организират, за да обсъждат своите проблеми със съответните органи.

6 „Устойчива морска храна от аквакултури и риболов в открито море: Изводи от научен експеримент в Германия“, *Икономика на екологията*, том 142, декември 2017 г.

7 Примерите в този раздел се базират на информация от семинара на тема „Аквакултури“, насочен към администрациите на държавите членки и организиран в Брюксел от ГД „Морско дело и рибарство“ на 5 декември 2017 г.

8 [Стратегически насоки за устойчиво развитие на аквакултурите в ЕС, COM\(2013\) 229](#)

Въпросите, засягащи имиджа на аквакултурите, крият също и възможности, и могат да бъдат разглеждани от тази перспектива.

В повечето райони на МИРГ местните производители могат с основание да твърдят, че техните риби или черупчести са висококачествени и се развъждат по устойчиви методи. Повечето производители на аквакултури, подпомагани от МИРГ, са малки или средни предприятия с екстензивни производствени системи. **Положителното въздействие на някои видове аквакултури върху околната среда е признато.**

Рибовъдството в езера например (като напр. 1000-годишния метод за шарановъдство в Централна Европа) може да изпълни важна роля при опазването на ландшафта и биоразнообразието. Подобни стопанства могат да изпълняват също и ролята на водни резервоари, съхранявайки вода през периоди на суша и помагайки да се овладеят наводненията в периоди на интензивни дъждове.

Развъждането на черупчести и морски водорасли може също да донесе ползи за околната среда чрез улавяне на хранителни вещества. Стопанствата за отглеждане на черупчести са особено чувствителни към качеството на водата и могат да изпълнят ролята на система за ранно предупреждение на властите за потенциални проблеми със замърсяването.

Какво могат да направят МИРГ, за да помогнат на производителите?

МИРГ, които биха искали да помогнат на местните производители да преодолеят пречки, породени от отрицателния имидж на аквакултурите или екологични опасения, следва да помислят:

1. Как да подхождат към въпросите, свързани с екологичното въздействие и качеството на продуктите на ниво стопанства чрез изграждане на капацитет и подкрепа за инвестициите;
2. Как да помогнат на производителите да спечелят признание сред местната общност чрез повишаване на осведомеността и изграждане на доверие;
3. Какво може да се направи, за да се променят възгледите на потребителите, като се покажат нагледно качеството и глобалните ползи за околната среда от продукти от местни аквакултури;
4. Как да се включат в дейности на регионално, държавно и европейско равнище;

По-долу са представени някои идеи за възможен подход към тези въпроси.

Разрешаване на проблемите на ниво стопанство

Въпреки че много стопанства за аквакултури в райони на МИРГ вече упражняват минимално въздействие върху околната среда, все още има производители, които се нуждаят от подкрепа, за да намалят неблагоприятните въздействия. МИРГ могат да помогнат с:

- Насоки, обучения и други форми на **изграждане на капацитет**, с които например да подкрепят производителите да изпълнят изискванията за околната среда. Това може да се осъществи в сътрудничество с научни и образователни институции. На страницата на Европейската комисия можете да намерите полезна информация по тази тема,

Аквакултурите в ЕС онлайн, екологични насоки за аквакултурите в Европа

Комисията е публикувала онлайн подробен списък с ресурси в помощ на производителите, местните власти и обществеността за разглеждане въздействието на аквакултурите върху околната среда. Включени са различни теми, като следващите инструменти и съвети могат да бъдат особено полезни за МИРГ:

- насоки за прилагане на Рамковата директива за водите и Рамковата директива за морска стратегия във връзка с аквакултурите (2016 г.),
- критерии и прагове за изискване на оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС),
- доклади, сравняващи законови разпоредби и технологии за развъждане на пъстърва в сладка вода в избрани страни от ЕС,
- подбрани сайтове и показатели за капацитета за рибовъдни стопанства в Средиземно море.

Повече информация: [Ръководства и насоки](#) и [Обмен на национални практики](#)

- Финансова помощ за намаляване въздействията на рибовъдните стопанства върху околната среда. Това може да стане например чрез инвестиране в рециркулационни системи за водата (повече информация на Информационен лист 4), в устойчиви енергийни системи или други иновативни решения, които спомагат аквакултурата да стане по-щадяща за околната среда,

Намаляване въздействието на аквакултурата върху околната среда (отпадъци в морето)

Испанската рибарска група **МИРГ Ароуса** е подпомогнала производството на биоразградими мрежи за отглеждането на миди. След провеждането на различни проучвания и установяване на връзка с изследователи фирмата, вносител на проекта е създала биоразградима мрежа, безвредна за морската среда и устойчива на хищници. Това е позволило на производителите да получат сертификата за екологично производство. По този начин се подобрява продаваемостта в сектора за отглеждане на миди, намалява въздействието на производствения процес върху околната среда и се открива нова продуктова линия в дружеството бенефициер, което спомага за укрепване на заетостта.

[Повече информация](#)

- Някои МИРГ подпомагат и проекти за подобряване **качеството на водата**, използвана от рибовъдите. За подобни дейности обикновено се изисква по-широка перспектива, т.е. включването на повече на брой рибни стопанства. По този начин МИРГ може да спомогне за разработването на решения за по-обширни райони, а дори и в още по-голям мащаб.

Иновация за качеството на водата за аквакултура

Френската МИРГ **Оре и Ван** е подкрепила проект, обединил рибари, производители на черупчести и рибовъди с цел подобряване качеството на водата. Сдружение „САР2000“ е помогнало на професионалисти в сферата на рибарството, местни власти и други заинтересовани страни да съгласуват усилията си, за да установят и намалят източниците на бактериологично замърсяване, засягащо местната продукция на черупчести. Крайната цел е да се помогне на местните власти да разработят планове за действие за справяне с установеното замърсяване, като определят специални отговорности на всеки един сектор.

[Повече информация](#)

Полската рибарска група **Езерна област Битов** е подпомогнала фирмата за аквакултури „Аквamar ООД“ да подобри ниското качество на водата в рибовъдни басейни и езера чрез еутрофикация. Фирмата е тествала множество методи за пречистване на водата, но всички те се оказали прекалено скъпи и инвазивни. Поради това „Аквamar“ разработила свой екологичен, биологичен метод за пречистване на вода, патентован през 2011 г. Той се доказал като много ефективен и 5—6 пъти по-евтин от други химически методи, предлагани на пазара. Бързо привлякъл вниманието на клиенти от страната и чужбина. МИРГ подпомогнала също и закупуването на мобилна лаборатория за измервания на място и анализи, необходими за планиране и/или мониторинг на пречиствателните процеси.

[Повече информация](#)

Фермите за стриди в средиземноморската лагуна Люкат във Франция редовно се заразяват с токсичен фитопланктон, което може да породи финансови загуби, особено по време на натоварения коледен сезон. В желанието си да предотвратят подобни развития, стопаните се съюзили с изследователското предприятие „Microbia Environnement“ за разработване на иновативно решение за откриване на токсични морски микроводорасли и предвиждане разпространението на токсините. Установяването на наличността и ръста на токсичния фитопланктон позволява на фермерите да събират своята реколта рано и да я съхраняват безопасно, преди да я пуснат на пазара. Рибарска група **Пириней-Средиземно море** е подпомогнала този проект с комуникационни носители (първоначално финансиране от LEADER).

[Повече информация](#)

Повишаване информираността сред местната общност и изграждане на доверие

В много случаи негативният имидж на аквакултурите просто се дължи на липса на познания. Често липсва комуникация между рибовъдните ферми и местната общност. Производителите на аквакултури са склонни да поръчват доставките си от други райони, а и обикновено по-скоро продават продукцията не на местния, а на по-широки пазари. Освен това местното население не винаги има уменията, нужни за развъждане на аквакултури, така че стопанствата за риба и черупчести често назначават на работа хора, които не са местни.

МИРГ могат да спомогнат за изграждането на връзки между производителите на аквакултури и местната общност и така да повишават информираността и доверието в сектора. Това постепенно би подобрило начина, по който хората приемат стопанствата за аквакултури в районите на МИРГ (и извън границите им) и би допринесло за подобряване цялостния имидж на аквакултурите. Където е възможно, МИРГ освен това може да подпомогне местните жители да развият умения, както и за укрепването на бизнес връзките в района, например като организира събития и срещи за фирми.

Помощ за производителите на аквакултури при развиването на връзки в общността

Ирландската рибарска група **МИРГ Запад** е подкрепила сътрудничеството между стопанства за развъждане на черупчести, износители, крайбрежни риболовци и поддръжници на морското наследство, създали местна организация с цел подобряване качеството на живот, околната среда, икономиката и морското наследство около залива Галуей. Те работят заедно, за да възстановят връзките между местната общност и дейностите, извършващи се в и за залива, организират демонстрации и дегустации, както и семинари за планиране подмладяването на местните стриди. Вече са установени връзки с училища, местни власти и държавни агенции. Разработени са рекламни материали и уебстраница.

[Повече информация](#)

Полската рибарска група **МИРГ Нашите Крайна и Палуки** е работила в тясно сътрудничество с най-големия производител на шаран в нейния район, за да гарантира по-добра интеграция на рибарството в общността, както и за да насърчи консумацията на местна риба и да повиши осведомеността за околната среда. В сътрудничество с фермата за риба и други действащи лица МИРГ е организираща серия от дейности и мероприятия, сред които рибовъдни демонстрации и шоу-демонстрации за филетиране на шаран, лагери, посветени на птиците, крос през пресечена местност, геокешинг във и около фермата. Всички те са помогнали на стопанството да поеме по-активна роля в общността, както и да увеличи своите директни продажби.

[Повече информация](#)

Пристанищният град Ебелтофт се намира в района на рибарска група **МИРГ Дюрсланд** в Дания. След като риболовните дейности тук намалели, било основано доброволно сдружение със задача да създаде устойчива морска градина в близост до пристанището, в която членовете на местната общност да отглеждат черупкови морски животни и водорасли в малки мащаби. Така постепенно се развила динамична мрежа от около 80 градинари, която внесла нов живот в пристанището. Те отглеждат предимно миди, но също така водорасли и стриди, като по този начин допринасят за по-чиста морска среда.

[Повече информация](#)

Убеждаване на потребителите

Дори когато производители на аквакултури могат да докажат, че продуктите им са с високо качество и са произведени по екологично устойчив начин, те може да се нуждаят от помощ, за да разпространят тази информация сред потребителите. МИРГ могат да поемат важна роля в това отношение. Те могат не само да помагат на производителите да изградят контакти с местните търговци на дребно и ресторанти (както изложихме в предишния раздел), но и да подкрепят **дейности за популяризиране и реклама**, които могат да допринесат да бъдат убедени потребителите да купуват продукти от местни аквакултури. Подобни дейности могат да включват:

- фестивали, посветени на рибата и черупковите морски животни, предлагащи различни атракции като дегустации, състезания по риболов и подобни,
- готварски книги с рецепти или уроци по готвене, показващи как се приготвява местна риба (това може да се окаже особено важно за някои видове риба, предимно сладководни, за които се смята, че са трудни за готвене),
- дейности, организирани съвместно с местните училища и младежки организации за поощряване консумацията на риба и здравословния начин на живот,
- работа със столовете в местните училища, детски градини, болници, затвори и т.н. за насърчаване предлагането на риба с местен произход в тях (вж. повече идеи на края на информационните листове).

Един от начините да бъдат разсеяни опасенията на консуматорите относно качеството, безопасността или устойчивостта на продукти от аквакултури е **сертификацията**. В Европа има над 35 различни доброволни схеми за сертифициране на продукти от аквакултури (вж. [карта на стандартите на ИТС](#)). Те предлагат голям избор на потребителите, в резултат на което последните понякога се объркват и се колебаят на кои от многото етикети могат да имат доверие. МИРГ би трябвало да окуражат местните производители да направят внимателен анализ на разходите (които могат да се окажат доста високи) и на очакваните ползи в следствие на нарасналите продажби или повишените цени.

Съвет за управление на аквакултурите

Съветът за управление на аквакултурите (ASC) е независима, международна организация с идеална цел, създадена през 2010 г. с цел насърчаване развитието на аквакултурите и намаляване до минимум на техните отрицателни въздействия върху околната среда. Схемата за сертификация и етикетиране, за която отговаря той, се ползва с най-висока степен на доверие. Досега е сертифицирал над 10 000 продукта от повече от 600 стопанства за аквакултури по целия свят. Отчитайки факта, че сертификационният процес може да бъде много скъп за малки и средни предприятия, понастоящем ASC коригира изискванията си за сертификация, така че да даде възможност на групи от стопанства да работят съвместно за постигане стандартите на ASC за отговорно отгледани аквакултури. Тази групово сертификационна система, която трябва да бъде въведена през 2018 г., освен това ще намали разходите на индивидуалните производители за одити.

[Повече информация](#)

Някои рибовъди (подобно на тези в примерите, посочени по-долу) може да желаят да получат сертификат за **органично производство**.

Сертификат за органична аквакултура

В района на Оберлаузиц (Германия) производителите години наред били свидетели на спад в консумацията на шаран поради липсата на интерес и осведоменост сред по-младите. Освен това те се борели с KHV (кой-херпес вирусна инфекция) — заболяване по рибите, което влияе отрицателно на количеството на продукция и засега не може да бъде овладяно. Стараейки се да подобрят екологичните условия на развъждане на шарана и да му наложат свеж и пресен имидж, производителите от Оберлаузиц решили да преминат към органично производство. С помощта на рибарска група **МИРГ Източен Оберлаузиц** и в сътрудничество с модерна саксонска преработвателна фабрика производствените методи били преразгледани и били разработени редица нови пресни и пушени продукти. Създадена била обща търговска марка за органичните продукти от шаран. Техният маркетинг се осъществява съвместно, а малка група местни рибовъди следят качеството на рибата. Проектът е включвал още изготвяне и печат на брошури за потребителите както и оборудване за участие в съответни търговски изложения и панаири.

Повече информация

На крайбрежието на Средиземно море, във Франция, предприятие в областта на аквакултурите на име „Аквакултура Прованс“ развъжда риба в едно тясно заливче на един от Фриулските острови в национален парк „Каланк“.

Основано през 1989 г., това е първото стопанство за аквакултури в Средиземно море, получило сертификат за органично производство на риба през 2002 г. Системата за органично производство го задължава да следва строги правила като гаранция, че рибата не страда от стрес или заболявания. То се ръководи от три принципа: опазване към околната среда, хуманното отношение към животните и уважение към потребителите. Фермата залага повече на качеството, отколкото на количеството и понастоящем произвежда около 60 тона риба на година — 100 % органична. Тук работят трима души.

Повече информация

Включване в кампании на регионално, национално и европейско ниво

МИРГ могат да поемат много важна роля за подобряване имиджа на аквакултурите на местно ниво. Въздействието им върху потребителите на регионално, национално и европейско ниво обаче по-скоро е ограничено. Подобно въздействие е важно за производителите на аквакултури, тъй като те често продават продуктите си на големи разстояния от мястото на произход. Ако МИРГ искат да бъдат полезни в това отношение, може да им се наложи да се включат в **по-широки кампании** за повишаване на информираността относно аквакултурите, като напр. кампанията „Отгледано в ЕС“ на ГД „Морско дело и рибарство“.

Отгледано в ЕС

„Отгледано в ЕС“ е информационна кампания, целяща да информира потенциалните потребители за аквакултурите и техните продукти, като покаже, че те са „пресни, местни и здравословни“. Тя предоставя информация и безплатни образователни материали. Един от ключовите инструменти на кампанията е образователен проект за повишаване осведомеността сред тийнейджърите, например чрез посещения на местни фермери-рибовъди в училища. Проектът насърчава младите да изследват различни морски и сладководни видове, различни производствени методи за аквакултури, да проучват ролята на аквакултурите в производството на храни и опазването на околната среда, както и да откриват разнообразните възможности за работа и развиване на стопанска дейност в сектор „Аквакултура“. Някои държави членки (като например Испания) са стартирали свои собствени национални кампании, използвайки материали на ЕС.

[Повече информация](#)

Идеи, породени от дискусиите на МИРГ

Предизвикателствата, засегнати в този информационен лист, бяха обсъдени по време на семинара на тема „**Интегриране на аквакултурите сред местните общности**“, организиран от FARNET.

Улесняване на обмена и изграждането на доверие между производителите на аквакултури и общността посредством:

- организиране на срещи с всички местни заинтересовани страни вкл. противниците на аквакултурите,
- „Дни на отворените врати за аквакултурите“ за увеличаване на възможностите за срещи между местната общност и производителите на аквакултури, и осигуряване видимост на „хуманното лице“ на аквакултурите за широката общественост,
- организиране на летни лагери в рибни стопанства,
- знак за качество за местни аквакултури за подобряване проследяемостта и като нов комуникационен инструмент,
- насърчаване на партньорската оценка на местно
- равнище — самоконтрол от страна на производителите, който потенциално води до местен знак за доверие,
- медийна кампания за увеличаване консумацията на риба, която гарантира, че производителите използват общо лого и послание,
- създаване на „училищни градини“, които да запознаят младите как на практика се отглеждат аквакултури. В Ирландия МИРГ Север помага на местно основно училище да си направят съоръжение, където децата отглеждат местни видове мекотели и водорасли. Те очакват да получат лиценз през 2018 г.

Един примерен **план за действие**, подпомагащ развитието на бизнес връзки с представители на сектор „Аквакултури“, би могъл да включва:

- **„Динамична карта“** — списък на всички предприятия в областта на аквакултурите с връзки с други фирми; установяване пропуските,
- **„Дни на отворените врати в аквакултурите В2В“** — мероприятие за намиране на партньори, за подобряване връзките между фирми за аквакултури и други местни МСП (при вземане в предвид колко са заети обикновено бизнесмените и нуждата да бъдат убедени в ползите преди да дойдат на подобно събитие),
- **Анализ на резултатите** от събитието за намиране на партньори — договори, проекти, партньорства, кандидатури за финансиране от МИРГ
- Въз основа на резултатите **събития, насочени към широката общественост** като например готварски шоу-демонстрации, събития и дейности за повишаване на информираността.

Съответна научноизследователска дейност:

TAPAS (Инструменти за оценка и планиране на устойчивостта на аквакултурите) е проект за съвместни изследвания, финансиран от програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ на ЕС. Проектът ще помогне на сектор „Аквакултури“ в ЕС да проучи ограниченията, пред които са изправени рибовъдите на различни места, обществените възприятия, потенциалните въздействия върху околната среда, както и бъдещите рискове. Ще разработи инструменти в подкрепа на прозрачни и ефективни процедури по лицензиране, за подобряване устойчивостта на околната среда и безопасността на морските храни, като същевременно се използва потенциала за производство на храни и заетост. Предвидените обучителни и информационни дейности ще допринесат за подобряване имиджа на европейските аквакултури и ще поощрят интегрирана стратегия за дългосрочна устойчивост.

Информационен лист

3

Смекчаване на конфликтите свързани с използването на пространство за производство на аквакултури и способстване на участие във вземането на решения на местно ниво

В какво се състои предизвикателството?

Независимо от това дали се извършва в морето, или на сушата, производството на аквакултури обичайно изисква много място и достъп до вода с добро качество. В много райони възникват конфликти между заинтересовани лица, които искат да използват едно и също пространство за различни цели, и това може да ограничи потенциала за развитие на сектор „Аквакултура“.

Решенията за използването на площите могат да бъдат изключително противоречиви и да станат причина за дълготрайни конфликти в местната общност. Един от ключовите инструменти за смекчаване на тези конфликти е пространственото планиране, тоест определянето на това какви видове дейности са позволени в различни зони. Множество законови актове регулират планирането на равнището на отделните държави членки, а понякога и на регионално равнище. За да се гарантира, че развитието на аквакултурите в района на МИРГ не се ограничава заради конфликти с използването на пространство за производство на аквакултури, МИРГ трябва да познават как се вземат решенията за пространствено планиране в тяхната държава членка (или регион) и кой е отговорен.

Освен националните/регионалните правила процесът на планиране трябва да отчита законодателството на ЕС, например [Рамковата директива за морска стратегия \(РДМС\)](#), [Рамковата директива за водите \(РДВ\)](#), [Директивата за местообитанията](#), [Директивата за птиците](#), както и [Директивата за стратегическата екологична оценка \(СЕО\)](#) (която се отнася до плановете и програмите за земеползване, транспорт, енергетика, отпадъци и др., приети от публичните органи на национално, регионално или местно ниво), и [Директивата за оценка на въздействието](#), (приложима за отделни проекти). Наскоро приетото законодателство на ЕС изисква от държавите членки също да прилагат и [морско пространствено планиране \(МПП\)](#).

Морско пространствено планиране (МПП)

Терминът „морско пространствено планиране“ за пръв път е дефиниран през 2006 г. на международен семинар на ЮНЕСКО: *„Морското пространствено планиране е начин за подобряване на вземането на решения и за прилагане на екосистемен подход към управлението на човешките дейности в морската среда. То представлява процес на планиране, позволяващ интегрирано, ориентирано към бъдещето и последователно вземане на решения относно начина, по който хората използват морето. Морското пространствено планиране е аналогично на пространственото планиране или планирането на земеползването“.*

Дори преди възникването на концепцията за МПП няколко държави членки прилагат сходни мерки съгласно Препоръката относно интегрираното управление на крайбрежните зони (ИУКЗ)([2002/413/ЕО](#)). Тази препоръка насърчава държавите членки да възприемат стратегически подход към управлението на крайбрежните зони и очертава ключовите принципи и стъпки за разработване на национални стратегии за ИУКЗ.

Интегрираната морска политика (ИМП) на ЕС определя морското пространствено планиране като хоризонтален инструмент, позволяващ на публичните органи и заинтересованите страни да прилагат координиран, интегриран и трансграничен подход към използването на морското пространство. Директивата за морското пространствено планиране (ДМПП, [2014/89/ЕС](#)) установява рамка за морско пространствено планиране чрез прилагане на екосистемен подход, който да

допринесе за устойчивото развитие на дейностите суша — море и да насърчи съвместното им съществуване чрез ангажиране на всички заинтересовани страни. ДМПП изисква от всички държави членки да:

- разработят и прилагат морски пространствени планове и крайбрежно управление;
- взаимно да координират или интегрират планове и стратегии, осигуряващи свързаност суша — море;
- сътрудничат с други държави членки и трети страни за осигуряване на съгласувани подходи за различните морски басейни;
- гарантират провеждането на подходящи консултации със заинтересованите страни (включително рибарските общности и общностите, в които се произвеждат аквакултури).

Ефективността на този процес значително се подобрява, когато информацията е публично достъпна още на ранен етап и когато съответните заинтересовани страни, властите и обществеността са ангажирани от самото начало.

Европейската комисия е създавала механизъм за подпомагане за оказване на административна и техническа подкрепа на държавите от ЕС, които прилагат законодателството за МПП. Той включва и следния специален уебсайт: www.msp-platform.eu

Един от начините да се гарантира, че определени зони са заделени за развитие на аквакултурите, е обозначението „зони, предназначени за аквакултури“ (ЗПА). Обозначаването на ЗПА, например, се препоръчва от Генералната комисия по рибарство в Средиземно и Черно море („GFCM“), която през 2012 г. приема резолюция за установяване на ЗПА ([GFCM/36/2012/1](#)). Чрез зонирани могат да се определят „зони, подходящи за дейности, свързани с аквакултури, в които на развитието им се дава приоритет“, „зони, подходящи за дейности, свързани с аквакултури, но при специални правила и/или ограничения“ и „зони, неподходящи за дейности, свързани с аквакултури“. Процесът на зонирани за определяне на ЗПА трябва да бъде прозрачен и да следва подхода на участие. Освен това той трябва да бъде съобразен с процедурите за лицензиране на производството на аквакултури (вж. Информационен лист 2).

Какво означава това за местните производители на аквакултури?

Производителите на аквакултури трябва да вземат предвид приложимите правила и разпоредби на национално/регионално равнище и на равнището на ЕС, а също и множеството интереси на участниците на местно ниво. По-специално интересите на следните сектори биха могли да попаднат в конфликт с интересите на сектор „Аквакултура“:

- туризъм, развлечения или строителство, които може да се конкурират за зони по крайбрежието или за достъп до крайбрежните води⁹;
- селско стопанство, особено във връзка с качеството на водите;
- други ползватели на морските води, по-специално рибари, сектора на морския транспорт или драгажния отрасъл.

Тези конфликти могат допълнително да се обострят поради административни пречки, например:

- припокриващи се отговорности на органите, на които са възложени екологичните въпроси и проблемите на опазването на природата;
- липса на гъвкавост на законодателството, регулиращо планирането, поради което длъжностните лица нямат възможност да преговарят с различните заинтересовани лица и да търсят компромисни решения;
- в някои райони — неподходящи процеси на планиране, при които вземането на решения се движи от най-силните заинтересовани страни (напр. строителни предприемачи).

Тези конфликти и пречки могат да възпрепятстват развитието на сектор „Аквакултура“, например когато властите, вземащи решения за зоните, в които се развиват аквакултури, твърде често прилагат принципа на предпазливост и в резултат на това отказват искания за изграждане на нови производствени площадки.

⁹ Дори да нямат претенции към същата площ, тези участници може да се противопоставят на развитието на аквакултурите поради опасения, че ще се развали гледката или ще се намали стойността на имотите им.

Диаграмата по-долу илюстрира сложната ситуация на развитието на аквакултурите в ЕС.

При възникването на конфликтна ситуация са необходими много време и усилията на много страни за намирането на решение, особено ако са намесени и емоции. Ето защо е по-добре да се положат усилия за предотвратяване на конфликтите вместо да се налага те да бъдат смекчавани. Някои от възможните начини за постигане на това са:

- по-добра комуникация и диалог между заинтересованите страни, за да се гарантира, че различните интереси са ясно заявени;
- осигуряване на участието на сектор „Аквакултура“ при вземането на решения на местно ниво;
- подобро планиране на териториите на сушата и морското пространство, при достатъчно гъвкавост за адаптиране към местния контекст;
- гарантиране на дейностите на първичния сектор, включително аквакултурите, при пространственото планиране;
- използване на инструменти за планиране, които отчитат най-новата информация, използване на резултатите от проучвания и уеб-базирани инструменти;
- където е възможно — насърчаване на полезните взаимодействия между участниците, например с вятърни паркове или съоръжения за добив на нефт/газ¹⁰.

От ключово значение също е да се подобри негативният имидж на аквакултурите чрез информация, образование, изграждане на доверие и чрез показване на потенциалните ползи от сектора въз основа на неговото социално, екологично и икономическо въздействие (за повече информация вж. Информационни листове 1 и 2).

10 Белгийският научен институт за земеделие, рибарство и храни (ILVO) е направил [проучване на съчетаването на риболова с разположени в морето ветроенергийни паркове](#)

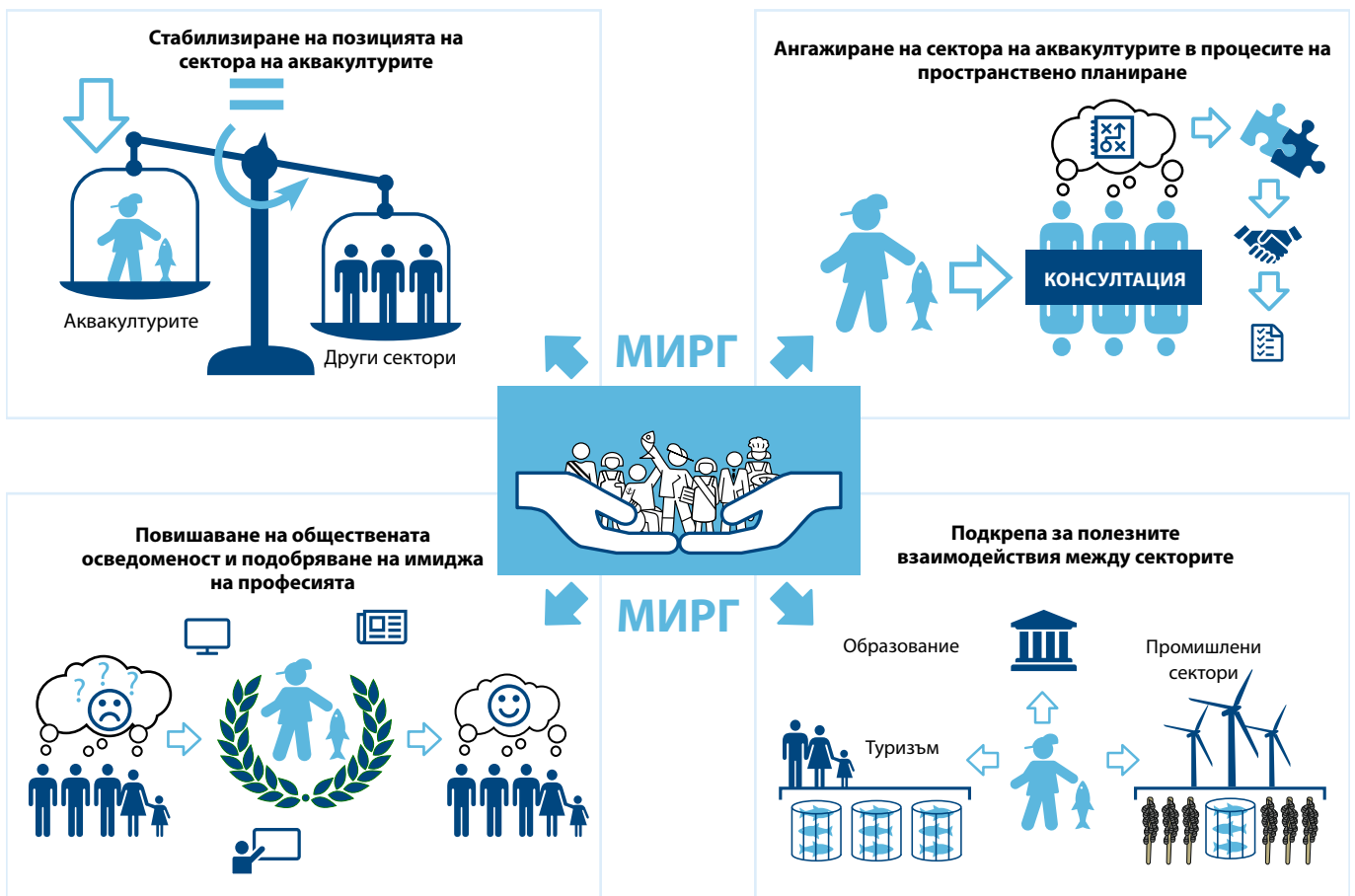
С какво могат да помогнат МИРГ?

Макар повечето правила и разпоредби за планирането да се разработват на национално и регионално равнище, или на равнището на ЕС, тяхното прилагане обикновено се осъществява на местно ниво. Ето защо МИРГ могат да изиграят важна роля за сметчане или предотвратяване на конфликтите между потребителите на местно ниво, като вече са налице примери как може да се осъществи това.

Подкрепата от МИРГ за сметчане или предотвратяване на конфликти между потребителите може да включва:

1. стабилизиране на позицията на сектор „Аквакултура“;
2. повишаване на обществената осведоменост и подобряване на публичния имидж на професията;
3. ангажиране на сектор „Аквакултура“ в процесите по пространствено планиране;
4. подкрепа за полезните взаимодействия между секторите.

Тези четири типа дейности на МИРГ са илюстрирани по-долу.

Някои идеи за подобряване на имиджа на професията са описани в Информационен лист 2, а за подпомагане на полезните взаимодействия между секторите — в Информационен лист 5, затова в този информационен лист ще се спрем основно на идеи за това как МИРГ могат да укрепят позициите на сектор „Аквакултура“ и да осигурят участието му в процесите по пространствено планиране.

Стабилизиране на позицията на сектор „Аквакултура“

МИРГ са в много добра позиция да помогнат на сектор „Аквакултура“ да стане по-видим и да получи повече подкрепа от местната общност. Това важи с особена сила в районите, където производството на аквакултури е важен източник на трудова заетост и/или ключов елемент от идентичността на района. МИРГ могат да спомогнат да се гарантира, че секторът няма да бъде ограничен или изместен от потенциално по-доходни индустрии.

Укрепване на позициите на производители на аквакултури

Френската МИРГ **Оре и Ван** [Auray & Vannes] подкрепя производителите на черупчестите организми в опитите му да ограничи превръщането на стопанствата за стриди във ваканционни жилища или други проекти. Тя има ключова роля в привличането на подкрепа от широк кръг участници за подписването на харта за развъждането на черупчести мекотели, „*charte conchylicole*“ (подписана през юли 2011 г.), с която се регулират такива преустройства и се дават насоки на всички членове на регионалния комитет по черупчести мекотели. Хартата не е правно обвързващ документ, но тя черпи сила от колективния процес, довел до нейното разработване и до поетия от партньорите ангажимент. По този начин проектът помага да се укрепят позициите на производителите на аквакултури в областта и да се предотвратят нови конфликти между потребителите (напр. с туризма) и допринася за запазването на културата и идентичността на региона, свързани с черупчестите мекотели.

Групата в Пеи д’Оре също е разработила стратегия за териториално планиране, известна като SCOT (*Schéma de Cohérence Territorial, Схема за териториална кохерентност*), и е осигурила представителство на сектор „Рибарство и аквакултура“ в процеса. В резултат на това, например, една от целите на SCOT е насочена към предотвратяване на урбанизацията в близост до районите с черупчести мекотели и запазване на темата за качеството на водата като приоритет при решаването на въпроси на местно ниво.

[Допълнителна информация](#)

Ангажиране на сектор „Аквакултура“ в пространственото планиране

Много МИРГ се опитват да помогнат на представителите на местните рибовъдни стопанства или стопанства за аквакултури да играят по-активна роля в местното самоуправление. Важна стъпка в тази посока може да бъде оказването на подкрепа на производителите на аквакултури да имат глас при пространственото планиране.

МИРГ, например, могат да работят с различни участници в процеса на вземане на решения на местно ниво, за да ги информират и убедят относно нуждата да се вземат предвид потребностите на сектор „Аквакултура“. МИРГ, обаче, трябва да са сигурни, че и самите производители на аквакултури са в състояние да вземат участие в процеса на планиране. Това може да означава да се помогне на производителите да се организират и да изразяват единно мнение, както и чрез обучения и изграждане на капацитет да им се съдейства да разберат предизвикателствата и да успеят да излязат с ориентирани към бъдещето предложения. Може да им е нужна и помощ, за да могат да участват в срещи и дискусии.

Осигуряване на възможности за сектор „Аквакултура“ да участва в местното планиране

В района на португалската МИРГ **Сотавенто до Алгарве** [Sotavento do Algarve] попада ценна зона по Натура 2000 — „Риа Формоса“ (обозначена като специална защитена зона), която е подложена и на силен натиск, свързан с развитието на туризма и водните атракции. Планът за ИУКЗ на района се изпълнява от публичноправното дружество *Polis Litoral Ria Formosa*. Дружеството е стартирало, наред с други, проект за анализ на дейностите, свързани с развъждането на черупчести мекотели и перести риби в „Риа Формоса“, за да придобие по-добро разбиране на взаимодействията между аквакултурите и околната среда и да насърчи устойчивото развитие на аквакултурите. Целта е да се хармонизират различните начини на ползване и дейности без ущърб за екосистемните услуги и при съобразяване с екологичните, икономическите и социалните цели.

Възможно е възникването на потенциални конфликти между дейностите по опазване на околната среда и свързаните с аквакултурите дейности в природния парк „Риа Формоса“ или в близост до него. Стопанствата, обаче, могат да бъдат засегнати и от морския транспорт. Пространственото планиране има за цел да помогне при разрешаването на тези конфликти, основавайки се на анализ на алтернативните сценарии и екологични модели. МИРГ работи в тясно сътрудничество с дружеството *Polis Litoral* в подкрепа на процесите, включително за улесняване на консултациите със заинтересованите страни в областта на аквакултурите.

Допълнителна информация

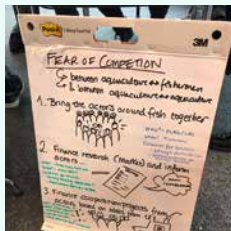

Френската МИРГ **Марен Олерон** е оказала подкрепа на регионалния сектор рибарство и аквакултури при участието в процеса по разработване на Морски природен парк (МПП). Дискусиите относно стратегията за МПП са продължили повече от година и в тях са участвали около 150 човека и трийсет работни групи. Представителите на сектора са били мотивирани да направят така, че мнението им да бъде взето предвид при разработването на МПП. За да се гарантира постоянно участие на срещите, обаче, така че гласът на сектора не само да бъде чул, но и да бъде разбран от заинтересованите страни извън сферата на рибарството (учени, НПО, представители на обществеността), МИРГ финансира наемането на координатор на мисията на едногодишен договор с опция за подновяване. Координаторът, имащ както научни познания, така и практически опит в областта на рибарството, представлява интересите на сектора на рибарството и аквакултурите на всички заседания на консултативния съвет и осигурява текуща информация, като обобщава техническата информация и я предоставя на заинтересованите рибовъдни стопанства. В резултат от тези усилия няколко въпроса, считани от сектора за особено важни, са взети предвид при създаването на МПП. Спазен е и принципът за ускорено сътрудничество и взаимно разбирателство между представителите на различните рибовъдни стопанства.

Допълнителна информация

💡 Идеи, породени от дискусиите на МИРГ

Предизвикателствата, разгледани в този информационен лист, бяха обсъдени по време на семинара на FARNET на тема „Интегриране на аквакултурите в местните общности“.

Един от потенциално значимите конфликти свързани с използването на пространство за производство на аквакултури, идентифициран от МИРГ, е конфликтът между отглеждането на аквакултурите и рибарството (в областите, където тези два сектора си съжителстват). Бяха предложени някои идеи как да се избегне този конфликт, например:

- гарантиране, че в някои проекти, насочени към аквакултурите, са ангажирани и участници от сектора на рибарството;
- ангажиране на „хибридни“ заинтересовани страни — професионалисти или членове на местната общност, които познават и двата сектора.

План за действие, който би могъл да помогне за преодоляване на конфликтите между аквакултурите и рибарството (а също и за предотвратяване на конкуренцията между самите производители на аквакултури), може да включва:

- Обединяване на участници от двата сектора; за целта трябва да им бъдат разяснени потенциалните ползи от сътрудничеството;
- Финансиране на пазарни проучвания, които да обследват възможностите за съвместен маркетинг, като паралелно с това работи за преодоляване на бариерите, идентифицирани на предварителния етап от сътрудничеството;
- Подкрепа за съвместни проекти, разработени от участници от двата сектора.

Други идеи за преодоляване на потенциалните конфликти свързани с използването на пространство за производство на аквакултури:

- създаване на местен „ръководен комитет“, в който участват производители, местни политици и НПО, за да се насърчи диалогът между секторите (така е възможно, например, да се намали рискът от обжалване на разрешителни за нови стопанства за аквакултури);
- използване на игрови техники за смекчаване на конфликтите между потребители (разработени са, например, много компютърни и аналогови игри, които симулират процеса на морско пространствено планиране, вж.: www.mspschallenge.info).

Научни изследвания по темата:

COEXIST — мултидисциплинарен проект, финансиран от 7^{-та} рамкова програма на ЕС за научни изследвания и технологично развитие (проектът е завършен през 2013 г.) — насочен към оценка на конкуриращи се дейности и взаимодействия в крайбрежните райони в Европа с оглед разработване на пътна карта за устойчиво интегриране на аквакултурите и рибарството. От партньорите по проекта са разработени множество инструменти и ресурси, включително и модел (за целите на лицензирането) за определяне на подходящата гъстота на черупчести мекотели или риби за постигане на оптимален капацитет, а също и инструмент за консултации между заинтересованите лица.

AquaSpace — проект в рамките на „Хоризонт 2020“, имащ за цел да идентифицира ключовите проблеми при планирането на развитието на аквакултурите чрез прилагане на екосистемен подход и да оцени широк набор от инструменти и методи за пространствено планиране. Един от крайните резултати ще бъде инструментариум, улесняващ анализа на възможностите за териториално управление в процеса на лицензиране и вземане на инвестиционни решения в определен контекст на пространствено планиране, при отчитане на ограниченията, идентифицирани чрез взаимодействието със заинтересованите лица.

Информационен лист

Диверсификация на дейностите в рамките на сектор „Аквакултура“

4

Описание на предизвикателството

Аквакултура означава буквално култивиране във водата, поради което обхваща разнообразни производствени дейности – от черупчести мекотели до водорасли, от риба до морски таралежи, по крайбрежието или в открито море, в рециркуляционни или други системи – възможностите са безкрайни. Тъй като по-традиционните видове производство (традиционните клетъчни или проточни системи за производство на риба, миди или стриди) са изправени пред все по-големи предизвикателства, свързани с влиянието им върху околната среда или с използването на силно желаното крайбрежно пространство, разработването на алтернативни или допълващи производствени методи става все по-привлекателно.

Някои от тези нови производствени методи позволяват да се използват територии, които по-рано са били неподходящи за аквакултури, например пространството навътре в морето или селски райони, където управлението на конфликтите и на замърсяването е по-лесно. Други могат да се използват за смекчаване на ефекта върху околната среда от производството чрез създаване на благоприятен цикъл, при който изходните продукти от една част от производствената система се рециклират като входни продукти за друга.

С какво могат да помогнат МИРГ?

Общото предизвикателство при тези нови производствени техники е, че са иновативни и за момента — недоказани. Някои от тях разчитат главно на нови технологии, които трябва да бъдат доразвити и тествани преди да станат осъществими в търговски план, други са предизвикателство за правната рамка, която не е приспособена към тези нови процеси.

МИРГ представляват обединения на множество заинтересовани лица, което ги позиционира добре за подкрепа на иновациите. Обединявайки компетентност, ресурси и мрежи, те помагат за развитието на много иновативни проекти на местно ниво. По-конкретно МИРГ могат:

- да финансират дребномащабни изследователски инициативи, насочени към разрешаването на технически проблеми на местно ниво;
- да обединят различни компетентности (научни, технически, маркетингови), необходими за превръщането на научна разработка в приложимо в местните условия решение;
- да подпомогнат сътрудничеството между производители (от една и съща или от различни МИРГ), които имат желание да разработват сходни инициативи, за обмен на знания и опит;
- да помогнат на местните производители да спазват регулаторната рамка;
- да помогнат за сближаване на позициите между местните власти и авторите на иновации;
- да се обърнат към местната общност, за да гарантират, че ползите от иновациите се разбират на местно ниво, с което да спомогнат за възприемането на иновативните проекти.

Развитие в сектор „Аквакултура“

По-долу представяме подборка от най-важните развития в сектор „Аквакултура“ от последните години, илюстрирани с примери от конкретни проекти. Някои от тези дейности или технологии са по-отдавнашни от другите, но никоя от тях не е широко възприета, което оставя много възможности за развитието им на местно ниво.

Рециркулационни системи

Рециркулационните системи в аквакултурите (РСА) са разработени в отговор на все по-силния натиск върху класическите „проточни“ рибовъдни системи и с цел да се намали изхвърлянето на отпадъци в околната среда. При традиционните системи водата влиза от единия край на рибарника и излиза от другия, носейки страничните продукти от отглеждането на риба (изпражнения, амоняк...), които могат да имат отрицателно въздействие върху качеството на водата. Тези системи за производство изискват големи количества вода, в идеалния случай — със стабилна температура и дебит, а освобождават в околната среда високо ниво на хранителни вещества. Освен това има риск част от рибата да попадне извън рибарника или от разпространение на болести, тъй като производственият процес е пряко свързан с екосистемата.

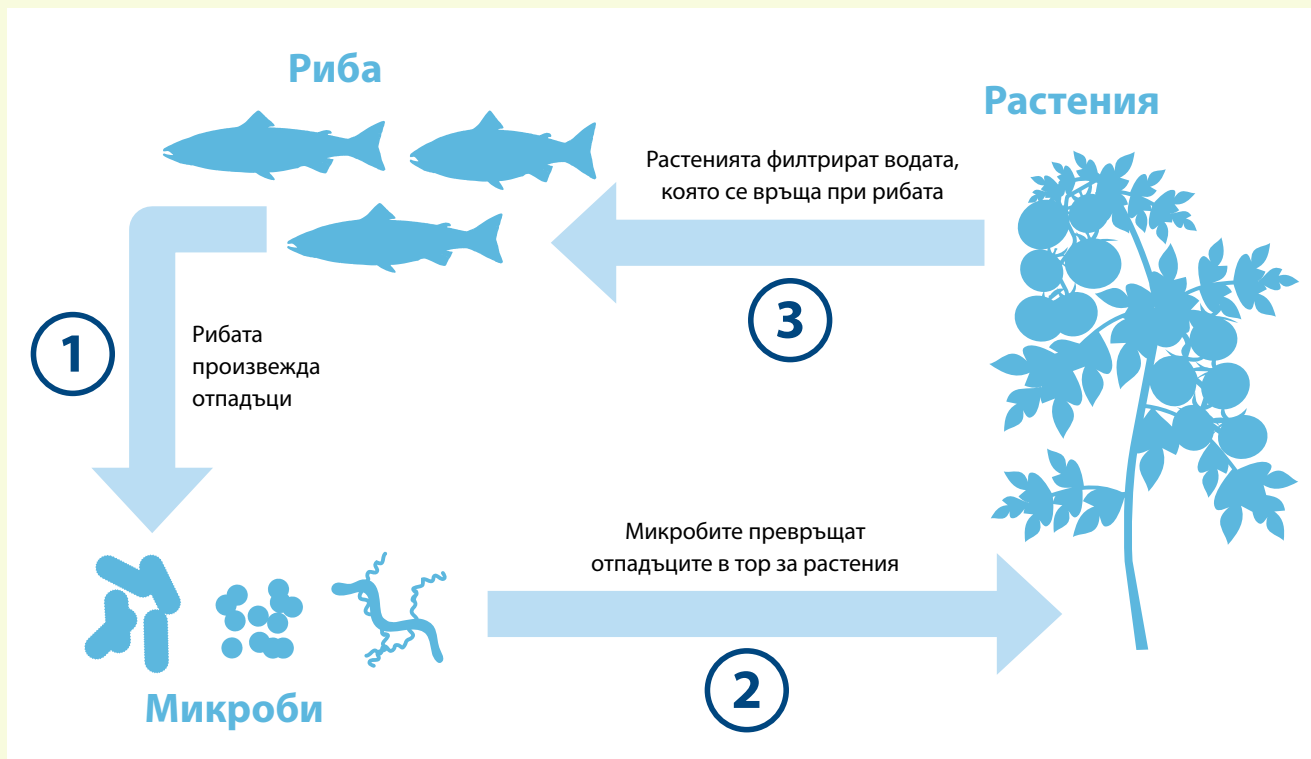
При рециркулационните системи използваната при производството вода се рециклира и използва повторно, което значително намалява потреблението на вода, а и позволява да се оберат страничните продукти, като така се ограничава въздействието върху водните обекти в района. Ако са добре изолирани и оборудвани с ефективно отопление, тези системи могат да имат и преимущество да поддържат стабилна температура, която създава оптималните условия за развъждане на различни видове, дори такива, които не виреят естествено в района.

С това, че намаляват изхвърлянето на замърсители в околната среда и създават възможности стопанствата да се разполагат без съобразяване с определени ландшафтни характеристики, тези системи помагат за смекчаване на рисковете от общественото възприемане във връзка със замърсяването или конкуренцията за определени територии.

Тези системи, обаче, изискват много вложения и технологии. Инвестициите, необходими за изграждане на такава система, наистина са големи, тъй като оборудването трябва да е от най-високо качество (най-вече да ограничава потреблението на енергия за поддържане на температурата и пречистване на водата), а за управлението им се изискват сериозни експертни познания, защото системата работи със сложни филтърни механизми за поддържане на високо качество на водата.

Допълнителна информация относно рециркулационните системи

 Аквапоника

Това е скоршна новост при рециркуляционните системи, при която те се интегрират с растениевъдството. Всъщност думата „аквапоника“ е съчетание от думите „аквакултура“ и „хидропоника“. Хидропониката представлява отглеждането на растения в обогатена с хранителни вещества вода, при което се ограничава необходимостта от субстрат (напр. почва).

При аквапониката хранителните вещества, генерирани от рибата и разтворени във водата, служат като хранителен източник за растенията. Този метод позволява на рибовъдите да диверсифицират производството си, като паралелно с това да намалят влиянието върху околната среда, използвайки вещества, които иначе биха били изхвърлени като отпадък. Такъв тип системи, обаче, са трудни за управление, тъй като изискват значителни познания както в областта на рибовъдството, така и по отношение на растениевъдството.

Центърът на **ЕС за аквапоника**, финансиран по програмата **COST**, дава полезна информация относно четирите основни компонента на аквапониката: системи, риба, растения и законодателство. „**Дворна аквапоника**“ предлага едно по-практично въвеждане в аквапониката.

Проектът **Домат и риба** [Tomatofish] в **района на МИПГ за риболов във вътрешни водоеми в Мекленбургската езерна област** (североизточна Германия) е създаден като демонстрационна площадка за интегрирането на производството на домати и развъждането на риба. Целта е в аквапонната система да се произвеждат около 25 тона риба (морска котка/тилапия) и 10 тона домати годишно. Проектът е резултат от сътрудничеството между най-голямото традиционно стопанство за производство на сладководна риба в Германия (**Fischerei Müritz**) и научен институт, специализиращ в областта на водната екология и рибовъдството във вътрешни водоеми (**IGB**). Рибарниците „Müritz“ извяват желание да участват в проекта, тъй като традиционната им дейност попада под натиск заради нападения от хищници (корморани) и поради необходимостта да поддържат високо качество на водата. Те вече имат успех с постигането на диверсификация чрез туристически дейности (риболов, лодки, места за настаняване, ресторант, продажба на риба) и аквапониката представлява още един начин да се генерира допълнителен приход.

Допълнителна информация

Интегрирани мултитрофични аквакултури (ИМТА)

Както аквапонните системи показват, отпадъците от отглеждането на риба могат да бъдат ценен източник на хранителни вещества за други производства. Интегрираните мултитрофични аквакултури (ИМТА) отиват още по-далеч като търсят симбиотични или положителни взаимодействия между различни видове аквакултури, разположени на различни трофични нива (тоест хранещи се от различни източници), за да създадат благоприятен затворен производствен цикъл, подобрявайки по този начин устойчивостта на цялата система.

Най-разпространените видове ИМТА са тези, при които се търси интегриране на рибовъдството с производството на черупчести мекотели (различни видове миди) и/или на водорасли. Общ проблем на системите за ИМТА (често срещан при иновативните системи) е липсата на подходяща законодателна рамка, която може да доведе до неадаптирани регулаторни мерки и ограничен достъп до публична подкрепа или, което е по-лошо, до спиране на проектите заради празнини в законодателството, което регулира лицензите за производство или разрешителните за планиране.

МИРГ могат да изиграят ролята на посредници между местните регулатори и предприемачите, които искат да развият проекти за ИМТА. В случаите, когато е необходимо ново или ревизирано законодателство, мнението на МИРГ, които се сблъскват със сходни пречки, може да помогне за намиране на добри решения, както е случаят с риболовния туризъм във Франция — по-рано забранена дейност, която впоследствие е разрешена при определени условия, частично благодарение на обединените действия на МИРГ¹¹.

GreenWave (ИМТА) е пример за следващата революционна стъпка в устойчивото земеделие

Докато ИМТА се опитват да пробият в ЕС, в САЩ **проектът „GreenWave“** е в челните редици на развитието на тази технология. „GreenWave“ се оглавява от бивш рибар и има за цел да възпроизведе модел на „триизмерни океански ферми“ (или подводни градини), за да създаде из цялата страна и по света групи от устойчиви интегрирани ферми, в които се отглежда микс от водорасли и черупчести мекотели, които не изисква подхранване, а същевременно улавя въглерода и възстановява рифовите екосистеми. „GreenWave“ вече обучава бъдещи фермери, и възнамерява да направи ИМТА лесни и достъпни (твърди се, че инвестицията няма да надхвърля 20 000 щатски долара). Проектът дава консултации и оказва съдействие по правни и технически въпроси, във връзка с получаването на

разрешителни, по отношение на оборудването, семената и маркетинга. Потенциалът на модела „GreenWave“ е широко признат. Той е номиниран от списанията „Time“ и „Rolling Stone“ за иновационния си потенциал.

Отглеждане на морски водорасли

Морските водорасли стават все по-популярни, както за директна консумация (напр. в салати, суши и пр.), така и за непряка консумация (като хранителна добавка, желиращ агент, храна за животни и др.), а също и като суровина в биотехнологиите (в козметични продукти, торове, пречиствателни станции и т.н.). Потенциалът на водораслите за иновации е почти безкраен. Растящата им популярност означава, че диворастящите морски водорасли ще стават все по-недостатъчни спрямо търсенето — както по отношение на качеството, така и по отношение на количеството, а това създава големи възможности за аквакултурите.

Микроводораслите (използвани предимно в биотехнологиите или за непряка консумация от хората) могат да се отглеждат в рецикулационните системи, описани по-горе, но за макроводораслите (използвани от всички сектори) все още се изискват големи площи. И макар че отглеждането на водорасли всъщност е полезно за околната среда, например защото пречиства отпадните вещества от рибовъдството, отрязъците от крайбрежната ивица, които са нужни за него, могат да доведат до конфликти с други ползватели. Освен това монокултурите от морски водорасли поддържат екосистема, не толкова разнообразна, колкото естествено възникващите полета от водорасли, което може да породи загриженост относно загубата на биологично разнообразие. От друга страна при отглеждането на морски водорасли се произвеждат повече тонове на хектар отколкото при противоречивото производство на соя на сушата, което в момента е основният източник на растителни протеини в глобален план.

Подкрепа за иновативните начини за използване на морските водорасли

Финландската МИРГ **Каинуу-Коилисмаа** подкрепя проект, който проучва възможността да се използва водна леща (*Lemna minor*) за улавяне на хранителните вещества от отпадъците на рибарник, за да се произведат фуражни съставки, които могат да заместят вносни фуражи като соевите зърна. Ако е успешен, този пилотен проект ще помогне на рибовъдните стопанства да станат по-екологично устойчиви и по-ефективни.

[Допълнителна информация](#)

Гамата от приложения на морските водорасли е много широка, както е видно и от проекта за водорасли „Омега 3“, финансиран от испанската МИРГ **Коста да Морте**. Проектът се ръководи от двама млади предприемачи, които работят съвместно с местните рибари за откриването и събирането на най-добрите микроводорасли в района, от които да се извлича богато на Омега 3 масло. Целта е тези водорасли да се отглеждат във ферми, за да се разработи алтернативен и природосъобразен източник на Омега 3 без да се изисква допълнително риболовно усилие. Вече са открити две нови работни места, а производството за търговски цели започва скоро, като дори са сключени договори с първите клиенти.

[Допълнителна информация](#)

В Латвия няма промишленост, произвеждаща морски водорасли, въпреки че в латвийските води изобилства от водорасли, понякога до степен, която причинява неудобства на туристическата индустрия. Ето защо всички латвийски МИРГ се обединяват в проект за сътрудничество, чрез който да се финансира проучване на потенциала за производство на морски водорасли от латвийските води, както и на опциите за план за управление на производството, гарантиращ устойчива експлоатация на ресурса.

[Допълнителна информация](#)

Производството на морски водорасли може да бъде и интересна възможност за преустройство на бивши солници или басейни за производство на стриди, както се вижда от дейността на португалската фирма „Necton“, която успешно съчетава отглеждането на морски водорасли с производството на сол и риба в националния парк „Риа Формоса“.

На равнището на ЕС **Информационната мрежа за водораслите** подпомага обмена на информация и знания в областта на производството на водорасли. Мрежата е разработила редица **инструменти за подпомагане вземането на решения**, които позволяват да се тестват различни производствени хипотези и генерират карта на заинтересованите лица и производствените площадки в ЕС. „NETALGAE“ е друга европейска мрежа, която има за цел да свърже различни заинтересовани лица в сектора на морските макроводорасли. Тя съставя **браншов указател**, в който се посочват ключовите участници в тази верига на стойността (от първичните производители до преработвателите) в ЕС.

Отглеждане на морски червеи

Отглеждането на морски червеи все още е сравнително непозната, маргинална промишленост, но според едно **скорошно проучване** глобалният пазар за морски червеи се оценява на около 6 милиарда британски лири за продукция от почти 120 000 тона. Морските червеи са основната стръв, използвана при любителския риболов по целия свят.

Морските червеи се събират главно в естествена среда, но за момента тази дейност не е особено регулирана и въздействието ѝ върху околната среда не е изследвано. Дивите морски червеи обаче са важен източник на храна за много видове (птици, риби и др.), поради което растящата загриженост за устойчивостта на добива от естествена среда води до повишен интерес към отглеждането на червеи.

Освен на пазара за стръв, червеите се търсят и като хранителен източник в рибовъдната индустрия — или директно като сурова храна за риби или ракообразни, или косвено като съставка в рибно брашно. Предвид това, че на аквакултурите все повече се гледа като на един от начините за посрещане на нарастващото търсене на храна в бъдеще, уловът на дива риба за производство на рибно брашно не се счита за устойчив. Търсенето на алтернативни източници за рибно брашно продължава и морските червеи са една много интересна възможност.

В допълнение към стойността им за любителския риболов и като фураж, някои видове червеи привличат интереса на медицинската промишленост. Френската компания **HEMARINA** е открила, че кръвните клетки на пясъчния червей, *Arenicola marina*, не само могат да пренасят 40 пъти повече кислород от човешките кръвни клетки, но и че са съвместими с всички кръвни групи, което значи, че могат да имат важни приложения в медицината. Провеждат се клинични изследвания и, ако са успешни, това може да даде силен тласък на отглеждането на морски червеи. „Hémarina“ вече е създала своя ферма за пясъчни червеи, като за целта е пригодила старо рибовъдно стопанство.

Развъждането на морски червеи е една от най-горещите новости в сектор „Аквакултура“ и би могло да бъде интересна възможност за диверсификация за производителите на аквакултури.

Идеи, породени от дискусиите на МИРГ

Предизвикателствата, разгледани в този информационен лист, бяха обсъдени по време на семинара на FARNET на тема „**Интегриране на аквакултурите в местните общности**“.

Някои възможни инициативи за диверсификация на отглеждането на риба/черупчести мекотели са:

- съчетаване на аквакултурите с производство на слънчева енергия (например рибарник, изцяло покрит със слънчеви панели – така рибата се предпазва от кормораните);
- диверсификация чрез видове риби, които изискват по-малко вода и/или кислород;
- използване на изпражненията на рибите в земеделието (за торене);
- използване на прецизни технологии при аквакултурите.

Научни изследвания по темата:

IDREEM (Увеличаване на промишлената ефективност на европейските морски култури): проект, финансиран от Седмата рамкова програма, в който 15 партньори от цяла Европа участват в разработването и оценката на социалните, икономическите и екологичните ефекти на интегрираните мултитрофични аквакултури.

Както се посочва по-горе, ключов фактор при развиването на нови дейности в сектор „Аквакултура“ е достъпът до нови технологии и знания. МИРГ не желаят да се превръщат в технологични хъбове, но могат да разчитат на мрежата си от партньори, за да направят по-лесен достъпа до нужните знания чрез сътрудничество с местните технически/научни институти. В случаите, когато тази информация не е налична по места, МИРГ могат да се обърнат към **Европейската платформа за технологии при аквакултурите (ЕПТА)**, която представлява форум на производителите, предоставящ информация и възможности за обмен в областта на технологичното развитие при аквакултурите в ЕС¹².

12 За повече информация относно това как МИРГ могат да си сътрудничат с научно-изследователската сфера се обърнете към стр. 30 от ръководството на FARNET, озаглавено „**Стимулиране на бизнеса по веригата на доставките**“.

Информационен лист

Диверсификация извън сектор „Аквакултура“

5

В какво се състои предизвикателството?

Макар секторът на аквакултурите да е важен източник на растеж и трудова заетост в районите на МИРГ, той трудно може да посрещне всички потребности от работни места или от източници на доход на местните общности. Може да е необходимо да бъдат намерени допълващи дейности, които носят на района допълнителни приходи. Стратегиите на МИРГ могат да предвиждат широк спектър от такива допълващи дейности — от туризъм и кулинария до преработването на странични продукти.

Когато планират диверсификация на икономическите дейности в своите райони, МИРГ следва да имат предвид следните съображения¹³:

- Да са сигурни, че дейностите, с които се диверсифицира икономиката на района, създават **реални ползи за местната общност**; МИРГ следва да попитат, например: тази нова дейност ще създаде ли работни места за местните жители? Ще бъдат ли тези работни места устойчиви, а в идеалния случай — и несезонни (понякога е по-добре да се инвестира в бизнес с по-ниски приходи, който осигурява целогодишна заетост)? Ще има ли допълнителни ползи за местните предприятия (напр. повече клиенти в местните магазини или ресторанти, по-голяма покупателна способност на общността)?
- Да се уверят, че допълнителната дейност е **устойчива** и няма да доведе до конфликти със съществуващи предприятия или до увреждане на екологичните или природните активи на региона. По-специално МИРГ следва да попитат: новата дейност ще изхвърли ли от пазара някои вече съществуващи фирми, с което да доведе до загуба на работни места? Има ли риск новите дейности да доведат до конфликти с вече работещи стопанства за развъждане на риба и аквакултури (повече информация за конфликтите между потребителите има в Информационен лист 3)? Какъв е „екологичният капацитет“ на района?
- Да се уверят, че местният сектор на аквакултурите е **ангажиран** в разработването и изпълнението на проектите за диверсификация, както и че има **полза** от тези проекти. МИРГ могат да попитат: какви ще бъдат преките ползи (например когато стопанство за аквакултури получава допълнителен приход от посещения на туристи)? Какви ще бъдат косвените ползи (напр. повишена консумация на произведена в района риба)? Какви са очакванията на производителите по отношение на новите дейности? Могат ли планираните проекти да отговорят на тези очаквания?

Внимателният анализ на горните въпроси следва да залегне в основата на всички дейности на МИРГ, насочени към диверсифициране на сектор „Аквакултура“, включително информационните дейности и дейностите за поддържане на интереса, избора на проекти, както и мониторинга и оценката на резултатите.

По-долу представяме някои възможни дейности за диверсификация, които биха могли да представляват интерес за МИРГ. Обръщаме особено внимание на **туризма и свързаните с него сектори** тъй като този тип диверсификация е приложима при повечето МИРГ. Във втората част на главата са представени и някои други идеи.

13 Повече подробности относно диверсификацията в районите на рибарство и аквакултури могат да се намерят в ръководството на FARNET, озаглавено „Диверсификация на рибарските райони“.

Подкрепа за туризма, кулинарията и отдиха

Голяма част от стратегиите на МИРГ предвиждат развитието на свързаните с т.нар. „гостоприемство“ браншове, по-специално туризъм, кулинария, спортен риболов или други дейности за отдих, свързани с риболова и/или аквакултурите¹⁴. В такива ситуации МИРГ следва да предприемат множество стъпки, за да гарантират, че подпомаганите дейности носят максимални ползи за общността.

Стъпка 1: Анализ на ключовите положителни характеристики, които могат да направят района и неговите аквакултури привлекателни

За разлика от районите, в които се развива риболов, тези, в които се отглеждат аквакултури, понякога се считат за по-малко привлекателни: производството на аквакултури обичайно е по-малко „живописно“ и секторът има по-индустриален имидж. Все пак не бива да се подценява потенциалът на стопанствата за развъждане на риба и черупчести мекотели за привличане на посетители. Много от тях са разположени в райони с висока природна стойност, а в някои случаи рибовъдните стопанства могат да създадат ценни пейзажи и местообитания, какъвто е случаят с много езера за шарани в определени райони на Централна Европа.

„Икономиката на преживяванията¹⁵“ бележи ръст и много посетители искат да участват в нещо необичайно и запомнящо се — например да посетят ферма за стриди или обекти за производство на скариди на сушата. Такива посещения могат да предложат на туристите по-лесно достъпно преживяване от това да навлязат в морето с рибарска лодка. Посещенията в стопанствата за развъждане на риби или черупчести мекотели могат да дадат възможност на собственика да разкаже личната си история за това как е развил своя бизнес, както и да организира дегустация на продуктите. По този начин един производител на продукти от аквакултури с добри комуникационни умения може да се превърне в „туристическа атракция“ в района на МИРГ. Запомнящо се преживяване може да бъде дори урок по почистване и филетиране на риба. Не забравяйте: онова, което за един е рутинна дейност, за друг може да бъде приключение!

Местните аквакултури като туристическа забележителност

Районът на френската МИРГ **Аркашон** е добре известен със своите стриди. Местните производители предлагат на туристите възможността да ги придружават в плоскодънните им лодки, когато излизат при отлив и събират стридите. За много посетители това е уникално образователно преживяване, при което виждат отблизо техниките за развъждане на стриди. После обикновено следва дегустация на стриди. Такива посещения се организират и за младежи с цел те да бъдат насърчени да изберат професия в този сектор.

[Добри практики от FARNET](#) и [допълнителна информация](#)

Друга френска МИРГ, **Марен Олерон**, подкрепя създаването на „Град на стридите“ (*La Cité de l’Huître*), в който се предлагат широк спектър от атракции, включително презентации за развъждането на стриди, образователни посещения за училища, обеда и дегустации, бизнес срещи, семинари и др.

[Допълнителна информация](#)

14 Повече подробности относно развитието на туризъм, свързан с рибарството и аквакултурите, могат да се намерят в ръководството на FARNET, озаглавено „Рибарство и туризъм: създаване на ползи за общността“.

15 Вж. статията „Стратегии за икономиката на преживяванията: добавена стойност за малки фирми в селските райони“ в Journal of Extension за обяснение и примери относно това как икономиката на преживяванията може да се използва за добавяне на стойност от малки фирми в селските райони.

МИРГ **Тиршенройт/Страната на хилядата езера** в Бавария (Германия) е решила да изгради стратегията си около шарановъдството, което се практикува в региона от повече от 800 години. Водещ проект е платформа за наблюдения („Стълба към небето“), от която посетителите могат да видят от птичи поглед живописните рибни езера и заобикалящата ги защитена зона. МИРГ е подпомогнала и създаването на музей на рибарството, където се представят историята и практиките за сладководен риболов и шарановъдство и има учебни аквариуми и мултимедийни експозиции. Стратегията на МИРГ включва и изготвянето на промоционален материал за развъжданите в региона риби (брошури, календари, опаковки, книга с рецепти), организирането на събития и „Маршрут на фантастичните шарани“: множество големи статуи на шарани, които могат да се видят в рибовъдни стопанства, ресторанти и други забележителности в околността. По този начин шаранът се е превърнал в запазена марка за района.

Допълнителна информация: [Добри практики от FARNET](#) и [брой 15 на сп. FARNET](#) (стр. 23—26)

Стопанствата за аквакултури могат да предложат и потенциал за развитие на дейности за отдих като спортния риболов и това е нещо, което МИРГ могат да насърчат.

Спортен риболов в рибовъдно стопанство

Испанската МИРГ **Хуелва** оказва подкрепа на местна фирма, която произвежда риба (лаврак и спарид) в изоставени солници, намиращи се в природен парк. Фирмата *Salinas de Astur* използва произведена по устойчив начин храна за рибите (от рибата, изостанала от търговете) и предлага обиколки за туристи, които могат да хванат сами риба и после да я пригответ на място. Предлагат се също и дейности, свързани с екологичното образование, като посетителите могат да упражняват на открито различни спортове — колоездене, езда или каяк; има и детска площадка.

[Видео от FARNET](#)

Стъпка 2: Повишаване на уменията на производителите на аквакултури

За да може секторът на аквакултурите да се облагодетелства от туризма или кулинарията, производителите на риба и черупчести мекотели или членовете на техните семейства трябва да умеят да представят работата и продуктите им по начин, който се харесва на посетителите. Ето защо може да е необходимо МИРГ да помогнат на производителите на аквакултури да придобият необходимите умения, например:

- Умения за общуване (включително, ако е уместно, овладяване на чужди езици);
- Умения за фирмено управление и маркетинг, за да се осигури жизнеспособността на новите начинания;
- Други необходими умения, например познаване на разпоредбите, отнасящи се до безопасност на труда, на ветеринарните и хигиенните изисквания, приложими за дейности като извеждането на туристи с лодка в морето или пряката продажба на риба от стопанството, и на екологичното законодателство (напр. Natura 2000), което може да окаже влияние върху планираните дейности.

Укрепване на капацитета на производителите

Финландската МИРГ **Северна и Източна Лапландия** организира специално разработен курс, за да помогне на местните рибари да постигнат диверсификация чрез туризма. Обучението включва няколко модула, които покриват теми като развитие на продукти, ценообразуване, обслужване на клиенти, както и учебни посещения във фирми от туристическия бранш. За всеки от участниците са осигурени и персонализирани консултации в продължение на седем дни с цел да им се помогне да разработят свои собствени туристически продукти. Въпреки че този проект е съсредоточен върху сектора на рибарството, той може да бъде приложен и в сектор „Аквакултура“, където може да се очаква, че повечето производители биха се нуждаели от специално разработено обучение и съветване преди да са в състояние да стартират нови туристически дейности.

Допълнителна информация

МИРГ **Тиршенройт/Страната на хилядата езера** (вж. карето по-горе) финансира обучителни курсове, за да помогне на рибовъдите да организират обиколки с гид на рибните им басейни. Тези обиколки не само правят региона по-привлекателен, но и носят допълнителен приход за ангажираните в тях рибовъди. МИРГ им помага също и за рекламните послания и организирането на самите посещения в стопанствата.

Допълнителна информация

Стъпка 3: Поощряване на връзките с други участници

Макар че производителите на аквакултури и техните семейства са в състояние да се справят с много аспекти на новите им начинания в ресторантьорството, за дългосрочния успех от ключово значение е и ангажирането на специалисти в областта на туризма и кулинарията. МИРГ трябва да се уверят от самото начало, че другите организации на местния туризъм, например хотели, стаи за гости, ресторанти, спортни центрове и др., са информирани за разработването на атракции, свързани с аквакултурите, и имат желание да ги подкрепят и рекламират, например като разпространяват листовки или като включват тези нови атракции в туристически пакети.

За това се изисква повишаване на осведомеността, изграждане на доверие, а в някои случаи и преодоляване на скептицизма. МИРГ могат да подпомогнат този процес като организират срещи и опознавателни мероприятия, и като разглеждат други възможности за създаване на връзки между представителите на аквакултурите и сектора на ресторантьорството и хотелиерството. За да се преодолеят отрицателните възгледи на някои участници относно аквакултурите, ще бъде необходимо по-последователно усилие. Например някои майстор-готвачи — особено в северната част на Европа — все още не са убедени, че рибата (най-вече местната) може да бъде ценен кулинарен продукт.

Ангажиране на партньори от други сектори

МИРГ **Оре и Ван** в Бретан (Франция) оказва подкрепа на туристическа фирма, която предлага опознавателни посещения, свързани с развъждането на черупчести мекотели. *Rythme des Marées* организира посещения на стопанства за стриди (подобни на описаните по-горе в Аркашон – Вал дьо л’Ер). Този успешен проект ангажира широк кръг от местни участници, 38 от които се описват на сайта на фирмата като „партньори“. Списъкът включва хотели и къщи за агротуризм, ресторанти, туристически бюра, голф игрища, музеи и др.

[Допълнителна информация](#)

Консумацията на риба на глава от населението в Полша е ниска, а местните видове риба се считат за непривлекателни и трудни за готвене. Две МИРГ (МИРГ на стопанство за аквакултури във вътрешността на страната **Кашубия** и крайбрежната МИРГ **Северна Кашубия**) разработват програма за обучение, насочена към учениците в кулинарни училища (бъдещи главни готвачи), която се занимава с произхода на местните видове риба и начините на приготвянето им. Курсът помага да се променят някои негативни разбирания относно рибата и насърчават много ученици (и преподаватели) да готвят рибни ястия. В допълнение към това е издадена готварска книга, която насърчава и други хора да опитат нови рецепти с местните риби.

[Допълнителна информация](#)

Стъпка 4: Осигуряване на проектно финансиране

Когато производителите на аквакултури са готови да се заемат с допълнителни дейности, а необходимите им партньори са проявили ангажираност, МИРГ трябва да могат да осигурят финансиране. Размерът и условията на това финансиране зависят от вида на района, приоритетите в стратегията на МИРГ и специфичните възможности в сектора на ресторантьорството и хотелиерството. В някои случаи МИРГ може да осигури само начално финансиране за пазарни проучвания, в други случаи може да желае да финансира по-голяма част от проекта. Това ще зависи също от фактори като общия бюджет на МИРГ и капацитета на бенефициера за достъп до други източници на финансиране. По-долу даваме само няколко примера за различни проекти за диверсификация, подкрепени от МИРГ в различни части на ЕС.

Подкрепа за свързани с туризма инвестиционни проекти

Фермата „Фонда“ в Словения произвежда висококачествен лаврак по екологично устойчив начин. Местната **МИРГ Изола** помага на семейство Фонда да диверсифицира дейността си чрез туризъм и икономика на преживяванията, като съфинансира закупуването на оборудване за обиколки с кану и каяк, и на хибридна фотоволтаична лодка за организиране на посещения в рибовъдните стопанства, за да се демонстрират устойчивите техники за производство. Заснет е и документален филм за морските риби и развъждането на черупчести мекотели в Словения.

[Допълнителна информация](#)

МИРГ **Браила** в Румъния подкрепя местен рибовъд да закупи оборудване и да реновира рибарски ресторант на брега на едно езеро във високо ценен от любителите рибари район със зле развита туристическа инфраструктура. Рибовъдът изгражда и понтон на езерото, съставен от плаващи модули с площ над 100 м², оборудван със закотвяща система и мост. Този понтон свързва рибния ресторант с местата за риболов и водни занимания на езерото. В бъдеще бенефициерът възнамерява да изгради места за настаняване, за да се увеличи допълнително туристическият потенциал на района.

[Допълнителна информация](#)

Стъпка 5: Осигуряване на съгласувано промотиране

За малките фирми независимото промотиране на туристически или кулинарни дейности пред потенциални клиенти извън съответния район може да бъде трудно и скъпо начинание. За да се справят с това, те трябва да обединят усилията си с други местни фирми, като рекламират широка гама от атракции, което ще бъде по-изгодно, а и по-привлекателно за потенциалните клиенти.

Много МИРГ решават да развият **местна запазена марка**, която да осигури съгласувано промотиране на различни продукти и услуги (с едно и също лого/име/визуална идентичност). Такава марка може да бъде използвана от местните предприятия (хотели, ресторанти, магазини, галерии и др.), които приемат да спазват определени условия (напр. да използват само/основно риба от местни източници, да гарантират минимален стандарт за качество на услугите и пр.). Такъв тип брандиране може да помогне за промотиране на фирмите, които имат право да го ползват, а ако се достигне критична маса от ползватели — да заздравя местното чувство за идентичност и да подобри имиджа на района сред посетителите.

Относително лесно е да се създаде нова марка, обаче е по-трудно да се изгради познаване на марката сред потенциалните клиенти. Нужни са време и усилия, за да се насърчат достатъчно голям брой местни предприятия да участват и да постигнат разпознаваемост на марката в рамките на региона и извън него. Още съвети относно промотирането на продуктите и районите на рибарство и аквакултури, разработването на маркетингова стратегия, използването на онлайн и други инструменти за реклама и пр. могат да бъдат намерени в ръководството на FARNET „**Рибарство и туризъм: създаване на ползи за общността**“.

Промотиране на местния туризъм

МИРГ **Източна Сардиния** (Италия) съсредоточава голяма част от стратегията си върху промотиране на атракции, свързани с местните рибарници и аквакултури, например туризъм и гастрономия на базата на развъждането на черупчести мекотели в местните лагуни. Стратегията предвижда създаването на консорциум за продажба на местните продукти, разработването на образователни маршрути сред природата и екомузеи, развитието на туристически пакети и създаването на местна агенция, която да координира и рекламира риболовния туризъм и другите видове туризъм, свързани с рибарството. МИРГ подкрепя и развитието на нови туристически продукти, свързани с рибарството и аквакултурите, включително екотуризм, ресторантски и хотелски услуги, и пакети от такива услуги, предлагани като координиран туристически продукт на региона.

Допълнителна информация

Полската **МИГ/МИРГ „Долината на шарана“** разработва местна запазена марка, която може да се използва от местните предприятия и организации, които предоставят стоки и услуги, отговарящи на определени условия, например: връзки с района, екологична устойчивост, ориентираност към потребителите и сътрудничество със Сдружението „Долината на шарана“. Необходими са няколко години, за да се развие марката и да бъдат насърчени фирмите да я използват. В момента седем продукта от шаран (всички базирани на „шаран от Затор“, единственият полски рибен продукт със ЗНП¹⁶) ползват марката. МИРГ подкрепя и създаването на „Екомузей“, който се състои от няколко атракции, разпръснати в целия регион (развъдник за риба, пчелини, центрове за местни занаяти), способствали за

развитието на специални туристически продукти за училищни групи и семейства с деца. Туристическата оферта се консолидира чрез ежегодни събития като например „Фестивал в Долината на шарана“ и „Туристически панаир в Долината на шарана“, където посетителите могат да получат „Паспорт за долината на шарана“ с промоционални купони за отстъпки от цените, които ги приканват да се върнат в региона и в бъдеще.

Допълнителна информация

Диверсификация чрез други видове дейности

Когато търсят допълнителни източници на приходи, МИРГ могат да подкрепят широк спектър от дейности в допълнение към туризма, гастрономията и отдиha. Не можем да споменем всички тук, затова ще се ограничим до това да дадем няколко примера за успешни проекти, които вече се изпълняват с подкрепата на ЕФР или ЕФМДР и могат да послужат като източник на вдъхновение. Още идеи за диверсификация можете да намерите в ръководството на FARNET, озаглавено „Диверсификация на рибарските райони“.

МИРГ следва да не забравят, че развитието на нови дейности ще изисква подобни на описаните стъпки във връзка с ресторантьорството и хотелиерството, напр. изграждане на уменията и капацитета на производителите на аквакултури и на другите членове на общността, за да могат да участват в новите дейности или за да се поощрят връзките с другите ключови участници.

Примери за диверсификация извън сферата на туризма

Нови продукти: хранителни компоненти от водорасли

Водораслите стават все по-популярни в цяла Европа като вкусна и здравословна храна. През 2011 г. **МИРГ в Северен Ютланд** (Дания) оказва подкрепа на нов бизнес, наречен „Havets spisekammer“, буквално „трапезарията на морето“, който продава различни хранителни продукти със съставка водорасли, например пастет от водорасли, салата от водорасли и овкусена с водорасли сол. Освен това фирмата възлага на местни производители изработката на различни продукти, подправени с водорасли — хляб по местна рецепта, макаронени изделия и шунка, а после ги продава под общата марка „Havets spisekammer“. В допълнение към четирите нови работни места, създадени от предприятието „Havets spisekammer“, тази нова гама от продукти създава допълнителна работа за местните производители на крайните продукти. Макар водораслите, използвани в проекта, да са внос от чужбина, този тип бизнес може да използва и произведени на място водорасли, където е възможно.

[Допълнителна информация](#)

Използване на странични продукти от аквакултурите

Черупките от пресни миди се считат за отпадък и само малка част от тях се използва като страничен продукт. **МИРГ Северна Сардиния** (Италия) оказва подкрепа на съвместен проект на местен колеж и производители на миди, при който черупките от миди се използват за триизмерен печат. При смесването на черупките със смола могат да се произвеждат различни предмети, например кухненски плочки, мозайки, бижута и др. Получената паста се излива в калъпи и се оставя да се втвърди. Засега проектът е на прототипна фаза. **МИРГ в Северна Сардиния** възнамерява също да подкрепи изграждането на малък цех за смилане на черупки, като смлените черупки ще се използват за коригиране на рН на киселинни почви в района.

[Допълнителна информация](#)

Идеи, породени от дискусиите на МИРГ

Предизвикателствата, разгледани в този информационен лист, бяха обсъдени по време на семинара на FARNET на тема „**Интегриране на аквакултурите в местните общности**“.

Планът **за действие** за привличане на туристи към свързани с аквакултурите дейности може да почерпи вдъхновение от примера на **МИРГ Дарлово** в Полша, където има крайбрежна зона (с риболов) и зона по поречието на река (с рибовъдни ферми). Дейностите на МИРГ са фокусирани върху следните стъпки:

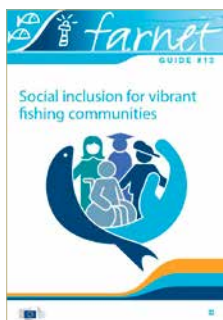
- Инвестиции в рибовъдни стопанства, за да се спомогне за подобряване на околната среда, особено качество на водата;
- Разработване на туристически продукти, свързани с развъждането на риба и водните спортове по реката;
- Рекламна кампания, насочена към клиентите на ваканционните курорти по крайбрежието, имаща за цел да ги привлече навътре към рибовъдните стопанства, където да дегустират продуктите им.

По този начин силно туристическата крайбрежна зона е използвана като „портал“ за привличане на туристи към рибовъдните стопанства във вътрешността на страната. Планът за действие изисква дългосрочна ангажираност от страна на МИРГ и съгласувани действия от заинтересованите страни от крайбрежните зони и вътрешността на страната.

Други идеи, чрез които да се спомогне за по-добро използване на положителните страни на аквакултурите:

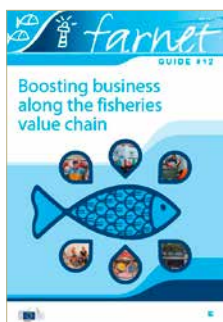
- посещения в стопанства за аквакултури, свързани с популярни дейности (напр. спортен риболов),
- организиране на интерактивни игри и тематични обиколки на стопанствата.

Допълнителни ръководства на FARNET, в които можете да намерите още информация, идеи и примери

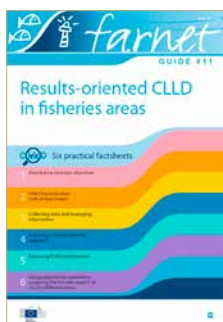
Ръководство на FARNET №13: Социално приобщаване за жизнени и динамични рибарски общности

Помага на МИРГ да идентифицират различни видове въпроси, свързани със социалното приобщаване, съдържа препоръки и полезни съвети към МИРГ как да подхождат към тях и да намерят решения за своите райони.

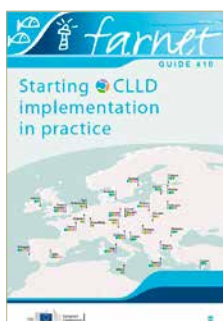
Ръководство на FARNET №12: Стимулиране на бизнеса по веригата за създаване на стойност в сектора на рибарството

Насърчава МИРГ да укрепват веригите за създаване на стойност в техните райони и гарантират, че местните предприятия и фирми и най-вече рибарите и производителите на аквакултури ще спечелят възможно най-голяма част от стойността.

Ръководство на FARNET №11: ВОМР, насочено към постигане на резултати в рибарските райони

Предоставя на МИРГ инструментите, които са им необходими, за да могат да обърнат засилено внимание на резултатите посредством разработване и прилагане на техните стратегии за местно развитие.

Ръководство на FARNET №10: Как да започнем да прилагаме на практика ВОМР

Показва как фондовете на ЕС могат да бъдат практически интегрирани на местно равнище. Осигурява опростяване и добро съгласуване между различните фондове. В светлината на натрупания опит в различни европейски страни са представени различни перспективи.